T.C.
BAŞBAKANLIK
TÜRK İŞBİRLİĞİ VE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ

I. GENEL BİLGİLER

Resmi Adı	:	Azerbaycan Cumhuriyeti
Başkenti	:	Bakü (Nüfus: 1.807.000)
Yüzölçümü (km²)	:	86.600
Önemli Şehirleri	:	Gence, Sumgayıt, Mingeçevir, Alibayramlı, Şeki, Lankeran.
Coğrafi Koordinatları	:	Ülke 44° ve 52° doğu boylamında, 38° ve 42° kuzey enleminde yer almaktadır. Bakü 40° paralelin üzerindedir. Bakü'den Kuzey Kutbuna olan mesafe 5.550 km ve Ekvatora olan mesafe ise 4.440 km.'dir.
Komşuları ve Sınırlarının Uzunluğu	:	Batıda Ermenistan (1007 km), güneybatıda Türkiye (13 km), kuzeybatıda Gürcistan (480 km), güneyde İran (756 km), kuzeyde Rusya Federasyonu (390 km) ve doğusunda Hazar Denizi (713 km). Sınırlarının toplam uzunluğu 3600 km'dir.
Dili	:	Azeri Dili
Para Birimi	:	Manat
Önemli Nehirleri	:	Kür, Aras, Alazani, Samur, Terter, Kanık, Genceçay ve Beylegan
Önemli Gölleri :	:	Dünyanın en büyük gölü Hazar Denizi (Yüzölçümü 400.000 km^2, derinliği 1025 m), Sarısu, Ağgöl, Ağzıbirçala, Mehman, Büyükşor, Hacıkabul.
İklimi	:	Kuru ve subtropikal karakterdedir. Kuzey bölgesinde kuru karasal iklim hakimdir.
Yeraltı Kaynakları	:	Petrol, doğalgaz, kurşun, çinko, bakır, demir cevheri, barit, alünit, kobalt, arsenik, mermer, kireç taşı, siyanit, maden tuzu ve kayatuzu.
Temel Tarımsal Ürünleri	:	Üzüm, pamuk, tütün, çay, sebze ve meyve.
Temel Sanayi Dalları	:	Petrol araştırma, sondaj makinaları üretimi, petro-kimyasallar, yiyecek ve içecek, tekstil, elektronik ve metal işleme.

Demografik Göstergeler

Nüfus (2002)		
Toplam	:	8.202.500
Kadınlar	:	4.023.000
Erkekler	:	4.179.500
Kent Nüfusu (%)	:	51
Kırsal Kesim Nüfusu (%)	:	49
Nüfus Artış Hızı (2002, Binde)		61.1
Nüfus Yoğunluğu (2002, Kişi/km²)	:	95
Nüfusun Kompozisyonu (2002, %)		
Azeri	:	90
Diğer (Rus, Talış, Lezgi, Yahudi, Ermeni)	:	10
Nüfusun Özellikleri		
Ortalama Yaşam Süresi **(Yıl) (2002)**	:	71.9
Erkeklerde	:	68.6
Kadınlarda	:	74.2
Bebek Ölüm Oranı **(1000 doğumda) (2002)**	:	12.8
<u>İşsizlik Göstergeleri (2002)</u>		
Toplam işsiz sayısı	:	50.963
Kadınlar	:	27.875
Erkekler	:	23.088
İşsizlerinToplam Çalışabilir Nüfusa Oranı %	:	1.35
<u>Eğitim (2002)</u>		
Okur Yazarlık Oranı	:	% 99
<u>Sağlık (2002)</u>		
Doktor Sayısı	:	29090
Diş Hekimi Sayısı	:	2.250
Sağlık Personeli	:	59.800
Hastane Sayısı	:	735
Poliklinik Sayısı	:	1.620
Eczane Sayısı	:	1.615
Bir Hekime Düşen Hasta Sayısı	:	278

Politik Yapı

Devlet Başkanı	**:**	İlham Aliyev, Kasım 2003'de yapılan seçimlerde beş yıllık bir süre için Başkan seçilmiştir
Milli Meclis	**:**	100'ü tek adaylı seçim bölgelerinden seçilen, 25'i ise parti listesinden gelen 125 üyeden oluşan Milli Meclis.

Azerbaycan Cumhuriyeti 12 Kasım 1995 tarihinde referandum yoluyla kabul edilmiş olan Anayasa ile idare edilmektedir. Anayasa'ya göre; Azerbaycan Devleti demokratik, laik ve üniter bir Cumhuriyettir. Kuvvetler ayrılığı prensibi benimsenmiştir. Yasama yetkisi Milli Meclis'e, icra yetkisi Cumhurbaşkanına, yargı yetkisi de mahkemelere aittir. Cumhurbaşkanı hem devletin hem de icranın başıdır ve "Ferman" adı verilen hukuki kararlar verme yetkisine sahiptir.

İdari Yapı

Azerbaycan Cumhuriyeti "Rayon" adı verilen idari bölgelere ayrılmıştır ve 59 rayon (bölge), 11 şehir ve Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nden oluşmaktadır. Bakü ve Gence kendilerine bağlı Rayonları bulunması sebebiyle Büyükşehir olarak tanımlanmaktadır. Rayonların yürütme yetkileri münhasıran Cumhurbaşkanı tarafından atanan "İcra Hakimleri" (İcra Başçısı) tarafından kullanılmaktadır. 12 Aralık 1999 tarihinde, ilk yerel seçimler yapılmış ve İcra Hakimiyeti sistemi ile birlikte belediye sisteminin de uygulamasına geçilmiştir.

Üye Olduğu Uluslararası Teşkilatlar ve Üyelik Tarihleri

IMF	**:**	30.01.1992
IBRD	**:**	30.01.1992
EBRD		30.01.1992
BM	**:**	02.03.1992
AGİK	**:**	30.01.1992
İslam Kalkınma Teşkilatı	**:**	Aralık 1991
Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı	**:**	25.06.1992
Ekonomik İşbirliği Teşkilatı	**:**	29.11.1992
Bağımsız Devletler Topluluğu	**:**	24.09.1993
AB ile Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması	**:**	Aralık 1995
GATT'a Gözlemci statüsü ile katılışı	**:**	Nisan 1993
Avrupa Konseyi	**:**	25.01.2001

AZERBAYCAN TARİHİ

Azerbaycan Adı

Bugünkü Azerbaycan, tarihi ve siyasi sebeplerden dolayı ikiye ayrılmış durumdadır. Başta Aras nehri hudut olmak üzere güneyde kalan kısmı İran içerisinde bulunmaktadır.

Azerbaycan adı konusunda çeşitli görüşler mevcuttur. Azerbaycan adının Büyük İskender'in ölümünden sonra (M.Ö.323), burayı yöneten komutanlarından Atropates'ten geldiği söylendiği gibi, mecusi diniyle ilgili olarak "od" anlamındaki **azer** ve "muhafız" anlamındaki **baygan** kelimelerinden de geldiği söylenmektedir. Ancak, bu yer adının etimolojisi yapılırken, burada hakimiyet süren **Kasar** (Hazar) Türklerinin ismi de gözönünde bulundurulmalıdır.

Türklerin Azerbaycan'a geliş tarihlerinin Milattan önceki zamanlara, Saka-İskit dönemine tesadüf ettiği sanılmaktadır. M.S.395-96 yıllarında Hun Türklerinin bir kısmının Balkanlardan Trakya'ya ilerlerken, bir kısmının da Kafkaslar üzerinden Anadolu'ya inmişler, İç Anadolu bölgesine kadar geldikten sonra Azerbaycan-Bakü yoluyla kuzeye merkezlerine dönmüşlerdir.

Selçuklular Döneminde Azerbaycan

7.yy'ın ortalarında (642) Azerbaycan, Arapların eline geçmiştir. Ancak bu sıralarda, Kök Türk Devleti'nin batı ucunu teşkil eden Kasarlar ve bugünkü Bulgarların cedlerinden olan Bars illiler bu bölgenin Türkleşmesini hemen hemen tamamlamış durumdaydılar. 7-8. yüzyıllarda buralarda hakimiyet kurmuş olan Hazarlarla beraber İtil-Bulgar Devletinin de faaliyet sahası olduğu için bölgenin Türkleşmesi Oğuz akınından önce gerçekleşmişti.

Selçuklu Türklerinin Azerbaycan'da ilk görülmeleri 1015-1021 yılları arasında Çağrı Bey tarafından bölgeye yapılan akınlarla başlar. Tuğrul Bey'in 1054'de Gence'yi kurtarmak için Bizans'a yapmış olduğu sefer, Azerbaycan üzerinden Doğu Anadolu'ya olmuştur. Sultan Alparslan zamanında Azerbaycan bölgesindeki diğer krallıklar tamamen etkisiz hale getirilmiş ve bu yüzden Alparslan'a Ebu'l-feth unvanı verilmiştir. Melikşah dönemi ise, Azerbaycan'ın Türkleşmesinin son safhasını oluşturur.

Atabegler ve İlhanlılar Dönemi

Gence'de Selçuklu Devleti'nin bir valisi olan Şemsettin İldeniz'in 1146'da bölgeye hakim olması ile Atabegler dönemi, daha doğrusu İldenizliler devri başlamıştır. Yine bu zamanda, Şamahı'da Şirvanşahlar sülalesi hüküm sürüyordu. 1231'de Celalettin Harzemşah'ı takip eden Moğol kuvvetlerinin bölgeye gelmesi ise İlhanlılar döneminin başlangıcını teşkil eder.

Hülagü Han zamanında Azerbaycan ve Anadolu'ya gelen Türkmen grubu da coğrafyanın Türkleşmesinin en büyük amillerindendir. Yeni gelen kuvvetler ile daha eskiden buralara yerleşmiş bulunan Türklerin kaynaşmasıyla buradaki Türkmen unsur daha da kuvvetlenmiştir.

Azerbaycan İlhanlılardan sonra kısa bir süre Altınordu'nun hakimiyetinde kalmış, 1358'den itibaren de Celayirlilerin egemenliğine girmiştir. Fakat bu durum Timur'un 1383'de Azerbaycan'ı

emirliğine katmasına kadar sürmüştür. Timur'un 1405'de Çin seferine çıktığı sırada ölmesiyle Azerbaycan'da yine Türkmen boylarından Karakoyunlular ve Akkoyunlular devri başlamıştır. Bu Türkmen devletleri zamanında Azerbaycan Türk nüfusu bakımından en yoğun dönemini yaşamıştır.

Safeviler Döneminde Azerbaycan

Azerbaycan tarihinde önemli bir yer işgal eden Safevi Devleti'nin temeli, Akkoyunlular zamanında yaşayan Şeyh Safiyüddin Erdebili tarafından atılmıştır. Sünni bir tarikat olan Safeviyye tarikatı onun torunu Hoca Ali zamanında (1392-1429) şiiliğe meyletmiş ve Şeyh Cüneyt zamanında tamamen siyasi bir mahiyet almıştır.

Safevi hanedanlığının siyasi olarak kuruluşu 1502'de Şeyh İsmail'in Nahçıvan'da Akkoyunlu ordusunu yenmesiyle başlar. Safevi tarikatının şeyhi Şah İsmail'in bu denli güçlenmesinin en önemli sebebi Türkmen boy ve aşiretlerine son derece güvenmesi ve Türk unsuruna değer vermesinden kaynaklanmaktadır. Ne yazık ki, tarihimiz asıl unsurlarını Türkmen boylarının oluşturduğu iki Türk devletini; Safevi ve Osmanlı Türk devletlerinin karşı karşıya geldiğini gösteren hadiselerle doludur. Buna en çarpıcı örnek olarak, Çaldıran Meydan Muharebesi (1514) gösterilebilir. Bu durum Afşar Hanedanlığı'nın kuruluşuna kadar devam eder (1732).

Afşar ve Kaçar Dönemi

Adından da anlaşılacağı üzere, Nadir Şah Afşar, Afşarlı (Avşarlı) Türkmenlerinin Kırklu oymağına mensuptur. 1729'da II.Tahmasb'ı Safevi tahtına çıkaran Nadir Şah daha sonra onu da uzaklaştırarak Afşar Hanedanını kurmuştur.

III.Ahmet ve I.Mahmut zamanlarında Azerbaycan'ın Osmanlı topraklarına katılması devletin ana siyaseti olmuş, ancak Rusya'nın güneye inme politikası ve Nadir Şah'ın başarılı yönetimi Osmanlı Devleti'nin bunu gerçekleştirmesine engel olmuştur. Daha sonra, Azerbaycan'ın yönetimi yine bir Türkmen boyu olan Kaçarların eline geçmiştir (1779). Kaçar Hanedanlığı'nın yöneticilerinden Feth Ali Şah zamanı özellikle Ruslarla mücadeleyle geçmiştir. Kaçarlarla beraber Azerbaycan'ın tarihinde önemli rol oynayan hanlıklar devri başlar.

Hanlıklar Devri

Azerbaycan hanlıklarını kuzey ve güney olarak iki grupta toplayabiliriz:
Kuzeyde: Şeki, Gence, Bakü, Derbent, Kuba, Nahçıvan, Talış, Revan
Güneyde: Tebriz, Urumiye, Erdebil, Hoy.

16. ve 17. yüzyıllarda Türk topraklarını işgale başlayan Rusya 17. asra gelince Kafkasya üzerine seferlere başlamıştır. Tek başlarına Ruslara karşı mücadele etmenin zor olduğunu anlayan Azerbaycan hanlıkları Ruslara karşı beraber hareket etmeyi denemişler, ancak 1801'de Gürcistan, 1804'de Gence Rusların eline düşmüş, 1813'den itibaren de Karabağ'da yerleşmeye çalışmışlardır. 1828'e kadar Karabağ Rusya ile İran arasında çekişme konusu olmuştur. Karabağ'ın da içinde olduğu Aras'ın kuzeyinde kalan Revan, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti, Gence ve sair Azeri hanlıkları 1828'deki Türkmençay Antlaşmasıyla Rusların eline geçmiştir.

Böylece Aras nehrinin güneyinde kalan ve Azerbaycan topraklarının 2/3'ünü oluşturan kısım da İran'a bırakılmıştır.

Azerbaycan toprakları Rusların egemenliğine girdikten hemen sonra Revan ve Karabağ'a Ermeniler yerleştirilmeye çalışılmıştır. Bilindiği gibi bu bölgelerde Ermeni nüfus azınlıkta iken 1828'de Güney Azerbaycan'dan; Tebriz ve çevresinden, 1829-30'da Erzurum ve çevresinden Ermeniler göçürülerek Revan (Erivan) ve çevresine yerleştirilmiştir. Ermeni tarihçilere göre de Revan ve çevresinde Ermeniler çoğunlukta değildi. 1905'den itibaren Türklerle Ermeniler arasında çatışmalar başlamıştır. 1917 İhtilali sırasında Ermeniler Karabağ'ın Ermeni toprağı olduğunu ileri sürmüşlerse de, 1918'de Osmanlı ordusu tarafından burada düzen sağlanmıştır.

Bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti (1918-1920)

1905 ihtilali Azerbaycan kültür ve edebiyatında yeni gelişmelere yol açmıştır. 1917'deki İhtilal başlamadan evvel, Azerbaycan Türkleri 15 Nisan'da Bakü'de bir "Kafkasya Kurultayı" toplamışlar ve uzun münakaşalardan sonra "Mahalli Federasyon" esasını kabul etmişlerdir. İstiklal fikri Gence'nin "Ademi Merkeziyet Partisi" ile Bakü'nün "Musavat Partisi"ni birleştirmiştir. İki milliyetçi ve Türkçü Nesib Bey Usupbeyli ile Mehmed Emin Resulzade biraraya gelerek Azerbaycan'ın istiklaline karar vermişlerdir. 28 Mayıs 1918'de Milli Azerbaycan Cumhuriyeti ilan edilmiş ve Türkiye tarafından derhal tanınmıştır.

Bu yeni hükümet iki yıl süre ile birçok ekonomik ve politik problemlerle uğraşmıştır. Ancak bu sırada Anadolu'da da bir bağımsızlık mücadelesinin var olması, Rusların bu petrol ve endüstri merkezini kendi nüfuz alanına dahil etmeye çalışması ve Batılı ülkelerin Rus tehdidini görememesi yüzünden, Azerbaycan 27 Nisanı 28 Nisana bağlayan gece Ruslar tarafından işgal edilmiştir.

Sovyetler Birliği Döneminde Azerbaycan

Azerbaycan, 1922'de Kafkasya Ötesi Sosyalist Federal Sovyet Cumhuriyeti'ne katılmış, 1936'dan sonra ise Azerbaycan SSC adını almıştır.

Azerbaycan, Sovyetler Birliği'ne katıldıktan sonra devamlı toprak kaybetmiştir. Stalin zamanında yapılan düzenlemeler ile Ermenistan; Türkiye, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti ve Azerbaycan arasına doğru uzatılmış ve böylece Anadolu Türkleriyle, Türkistan Türkleri arasındaki irtibat kesilmeye çalışılmıştır.

Anadolu Türkleriyle aynı aileden olan Azerbaycan Türkleri bağımsızlıklarını kazanmak için her fırsatta ayaklanmışlardır. Sovyetlerin dağılma sürecine girdikleri 1980'li yılların sonlarına doğru Karabağ olayları tekrar alevlendirilerek Türk-Ermeni çatışması başlatılmıştır. Bağımsız Devletler Topluluğu'na katılmak istemeyen ve müstakil bir Azerbaycan'dan yana olan Azerbaycan'ın Türk halkı 19-21 Ocak 1990 günleri Kızıl Ordu tanklarının Bakü'ye girmesiyle kanlı bir şekilde bastırılmış ve pekçok Azeri katledilmiştir.

Bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti

Bu hadiseler Halk Cephesi hareketlerinin daha da hızlanmasına ve ülkede yayılmasına sebep olmuştur. 30 Eylül 1991'de bağımsızlığını ilan eden Azerbaycan bunu yeterli görmemiş, 7 Haziran 1992'de düzenlenen Cumhurbaşkanlığı seçimiyle eski Komünist Partisi Lideri Ayaz Muttalibov'u başkanlıktan uzaklaştırarak, Ebulfez Elçibey'i Azerbaycan Cumhuriyeti'nin başına geçirmiştir. Ebulfez Elçibey seçimlerde oyların %59.4'ünü almıştır.

25 Aralık 1991 tarihinde Kril alfabesini bırakarak Latin alfabesine seçen Azerbaycan Cumhuriyeti, alfabenin uygulamasına geçmiştir. 1992 yılı içinde Azerbaycan Cumhuriyeti Parlamentosu, Karabağ'ın muhtar bölge statüsüne son vermiş, normal bir ili haline dönüştürmüştür. 2002 yılı itibarıyla hala Azerbaycan topraklarının % 20'si Ermeni işgali altındadır. Karabağ'ın Ermeni işgalinden kurtarılması için uluslararası görüşmeler devam etmektedir.

Azerbaycan Cumhuriyeti, bugün birçok ülke tarafından tanınmış, BM ve AGİK gibi milletlerarası kuruluşlara üye, kalkınmakta olan bir Türk devletidir.

1992 Sonrası Siyasi Gelişmeler

4 Haziran 1993'de Suret Hüseyinov'a bağlı güçler Gence'de bir ayaklanma çıkarmışlardır. Bu ayaklanma büyüyerek Bakü'ye kadar yayılmıştır. Bu durum üzerine bir yıl kadar süren Halk Cephesi İktidarı sona ermiş ve Ebulfez Elçibey Bakü'yü terketmiştir. İsyan sırasında Meclis Başkanlığına Haydar Aliyev getirilmiştir. 3 Ekim 1993'de yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Haydar Aliyev Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

Azerbaycan son yıllarda, biri 4 Ekim 1994, diğeri 17 Mart 1995 tarihinde olmak üzere Aliyev yönetimine karşı iki darbe girişimine sahne olmuş, bunun sonucunda etkileri tüm alanlarda hissedilen siyasi-toplumsal istikrarsızlık ve çalkantılar yaşanmıştır.

Azerbaycan'da çoğulcu demokratik yapının yerleştirilmesi yönünde adımlar atılmaktadır. Anayasa taslağı ve seçim kanunu hazırlıklarının ardından ilk çokpartili seçimler uluslararası gözlemcilerin nezaretinde 12 Kasım 1995 tarihinde düzenlenmiş, aynı tarihte yeni Azerbaycan Anayasası da halk oylamasıyla kabul edilmiştir.

Ekim 1998’de yapılan seçimler sonucunda Haydar Aliyev yeniden 5 yıllık bir süre için Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir.

Kasım 2003'de yapılan seçimlerde İlham ALİYEV Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir.

II. EKONOMİK YAPI VE TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER

1. Temel Ekonomik Göstergeler

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
GSİYH PİYASA FİYATLARIYLA (Milyar Manat)	15,791.4	15,930,0	16,457.0	21,940.0	26,620.0	29,634.6
GSYİH (Milyar US $)	3.85	4.12	3.99	4.9	5.7	6.1
NOMİNAL GSYİH (Milyar US $)	4.0	4.1	4.0	5.0	6.0	6.0
GSYİH REEL ARTIŞ HIZI (%)	5,8	10.0	7.4	11.4	9.9	8.5
KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİR ($)	506	537	508.3	618.6	714.3	756.3
TÜKETİCİ FİYATLARI ARTIŞ ORANI	3.6	-0.8	-8.6	2.2	1.6	2.6
İŞSİZLİK ORANI	1.3	1.4	1.2	1.2	1.1	1.2
DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR (NET)	1.114,8	1.023,0	510.3	129.9	226.5	457.3
DIŞ TİCARET GÖSTERGELERİ						
İHRACAT (MİLYON $)	781	606.2	928.6	1.744,9	2.314,3	1.145,8
İTHALAT (MİLYON $)	-794	-1.077,2	-1.033,4	-1.172,1	-1.430,9	-1.009
DENGE (MİLYON $)	-13	-471	-104.8	572.8	8.834	136.4
CARİ İŞLEMLER DENGESİ (MİLYON $)	-915.8	-1.364,5	-599.7	-167.9	-51.9	-488.2
TÜRKİYE İLE TİCARETİ						
İHRACAT (MİLYON $)	41.2	135.8	69.0	104.9	67.3	83.3
İTHALAT (MİLYON $)	179.7	220.1	142.4	128.4	148.1	156.1

Kaynaklar: EIU Azerbaijan Country Profile 2000,2001,2002 T.C.DTM-Bakü Ticaret Müşavirliği 1999-2000 yılı raporları,

2. Gayrısafi Yurtiçi Hasıla ve Gayrısafi Yurtiçi Hasıla'nın Sektörel Dağılımı

GSYİH

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Toplam							
Cari Fiyatlarla (milyar Manat)	13,663	15,791	15,930	16,489	23,566	26,578	29,602
Milyon US$ (piyasa döviz oranı)	3,177	3,962	4,117	4,002	5,267	5,7	6,1
Gerçek değişme (%)	1.3	5.8	10.0	7.4	11.1	9.9	8.5

Kaynak: EIU Azerbaijan Country Profile 2000, 2001,2002

GSYİH'nin Sektörel Dağılımı (Cari fiyatlarla, %)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Endüstri	27.3	25.9	25.2	25.2	23.6	32.0	40.8
Tarım	25.1	24.7	20.0	20.6	21.7	18.1	9.2
İnşaat	3.7	9.3	11.7	10.5	9.4	4.4	3.3
Ulaşım-Haberleşme	17.4	10.2	10.5	14.3	14.4	14.4	11.1
Ticaret	4.8	5.2	5.8	5.1	5.1	6.1	7.5
Diğerleri	14.0	14.6	19.5	17.6	18.8	21.0	
Dolaylı vergiler	7.7	10.1	7.4	6.7	7.0	4.0	

Kaynak: EIU, Azerbaijan Country Profile 2000, 2001,2002

3. Ekonomik Yapı

a. Tarım ve Hayvancılık

Ülke topraklarının 4.682.100 hektarını tarıma elverişli alanlar ve ormanlar teşkil etmektedir. Bu miktarın; 1.735.500 hektarı ekili alanlar, 1.038.200 hektarı ormanlık arazi, 2.622.400 hektarı çayır ve otlaklar, 250.000 hektarı çok yıllık ekim alanlarından oluşmaktadır. Halkın beslenmesi için gerekli olan gıda maddelerinin üretimi yönünde çok elverişli doğal şartlara sahiptir. Ancak iklim koşulları ve doğal ortamın son derece elverişli olmasına rağmen; makine-ekipman yetersizliği, kaliteli tohum, gübre ve zirai ilaç kullanılmaması, bankacılık mevzuatındaki yasal eksiklilerden dolayı tarımsal kredilerin açılamaması nedenleriyle ülke potansiyeli yeterince değerlendirilememektedir. Tarımda özel mülkiyete dayalı üretim yapısına geçilmektedir. Özelleştirme programı çerçevesinde mevcut 1.119 kolhozdan 1.039 ve 820 sovhozdan da 559 tanesinin özelleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Özelleştirme kapsamında planlanan devlet emlakının % 94.9'u halka verilmiştir.

Tarım sektöründe genelde bir iyileşme yaşanmasına karşın özellikle pamuk üretimi hızlı bir düşüş göstermiştir. Ayrıca üzüm ve çay üretimi de düşmektedir.

Bitkisel Üretim (1000 ton)

Ürün	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Pamuk	274.4	124.7	112.6	96.8	91.5	83.6	80.4
Tütün	11.2	13.5	15.2	8.6	17.3	12.7	3.3
Patates	214.6	223.4	310.0	394.1	469.0	605.8	694.9
Sebze	570.0	495.3	502.6	670.8	780.8	916.4	967.3
Üzüm	275.0	145.3	144.0	112.5	76.8	68.1	62.0
Çay	3.0	1.6	0.9	2,7	1.1	1.4	1.4

Kaynak: Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi kayıtları

Tahıl Üretimi (1000 ton)

Ürün	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Toplam	1018.3	1127.1	950.3	1098.3	1540.2	2016.1	2195.7
Buğday	758.9	935.2	819.6	865.7	1174.7	1529.0	1732.1
Çavdar	3.3	1.5	0.5	0.3	0.0	0.0	0.0
Arpa	223.7	152.5	79.0	105.8	226.2	337.3	303.6
Yulaf	2.3	0.6	0.1	0.5	0.6	0.1	0.5
Mısır	13.9	18.9	28.8	100.3	103.5	116.7	128.0

Kaynak: Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi kayıtları

800 kilometre uzunluğundaki Hazar Denizi kıyısıyla zengin akarsularında balıkçılık ve su ürünlerinin özel bir yeri vardır. Aras-Kura nehirlerinde ve bilhassa Kura Nehrinin Hazar Denizi deltasında balıkçılık ve su ürünleri sanayi çok gelişmiştir. Hazar Denizi'nde avlanan mersin balığının yumurtası dünyaca ünlüdür. Azerbaycan, dünya havyar üretiminin % 80'ini karşılamakta ve yeni pazarlar aramaktadır. Salyan şehrinde, mersin, yayın ve sazan balıkları konserve sanayii gelişmiştir.

Büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısı (1000 Baş)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Büyükbaş Hayv.	1779.9	1843.5	1909.8	1945,2	2021.6	2097.9	2153.0
Koyun, Keçi	4922.0	5267.0	5511.9	5726.1	6086.0	6558.9	6849.4
Domuz	23.4	21.0	26.1	19.6	18.6	16.9	15.9
Kümes Hayv.	12030.7	13234.0	13873.7	14255.5	14740.5	15351.2	15987.1
Atlar	48.6	53.0	55.8	60.8	63.7	65.6	65.6

Kaynak: Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi kayıtları

Hayvansal ürünlerin üretim miktarları (bin ton)

Ürün	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Et	43.6	48.4	50.0	52.3	55.5	57.2	63.0
Süt	843.3	881.5	946.5	991.0	1031.1	1073.7	1119.8
Yumurta(mil.adet)	477.3	492.4	509.0	524.8	542.6	555.5	561.6

Kaynak: Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi kayıtları

Fert Başına Düşen Gıda Miktarı (kg/yıl)

Gıda Maddeleri	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Et ve Et Ürünleri	16.0	15.0	19.0	22.0	22	21	25
Süt ve Süt Ürünleri	171.0	142.0	145.0	152.0	154.0	178.3	192.4
Yumurta (adet)	78.0	76.0	77.0	110.0	112.0	117	121
Balık ve Balık Ürünleri	1.0	1.6	3.1	2.7	2.7	4.5	4.7
Şeker ve Şeker Ürünleri	13.2	14.1	13.9	16.1	16.8	22.2	24.5
Bitkisel Yağ	1.6	2.3	1.7	2.7	3.1	5.8	7.8
Patates	25.0	27.0	31.0	38.0	47.0	55.0	57.0
Sebze ve Bostan Ürünleri	84.0	73.0	76.0	109.0	129.0	135.0	139.0
Meyve ve Meyve Ürünleri	63.0	60.0	68.0	64.0	61.0	62.0	63.0
Tahıl ve Tahıl Ürünleri	150.0	143.0	143.0	150.0	155.0	160.0	165.0

Kaynak: Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi kayıtları

b. Sanayi ve Madencilik

Sanayi sektöründe 1999 yılında 11.6 trilyon Manat'lık sanayi ürünü üretilmiştir. Bir önceki yıla göre %3.5'lik büyümede enerji, petro-kimya fabrikaları ve özel sektöre ait tesislerin büyük etkisi olmuştur.

2000 yılında GSMH'nin % 25.4'ü sanayi sektörünün payına düşmektedir. 15.949.8 Milyar Manat (3.564.8 bin $) tutarında mahsul üretilmiştir. 1999 üretimi ile kıyaslandığında üretim % 6.9 yükselmiştir. Üretimin % 44.5'i maden çıkarma ve işlenmesinin, % 40.9'u imalat sanayiinin, % 14.6'sı ise elektrik enerjisi, gaz ve gaz ve su techizatına aittir.

Gıda sanayiinde şarap üretimi en önemli üretim koludur. Hafif sanayide, tekstil, halı, deri ürünleri, oyuncak, mobilya ve bisiklet başlıca üretim kollarıdır. Ağır sanayide genelde ara mal ve yarı mamul üretilmektedir. Ağır sanayinin temelini petrol sanayii oluşturmaktadır.

Petrol, doğal gaz ve yan ürünleri sanayi oldukça gelişmiştir. Ayrıca, metalik madenlerin (bakır, çinko, kurşun, alüminyum, demir) üretimi ve hammadde kaynaklarına bağlı olarak yan sanayi de gelişmiştir. Sumgayıt'da, demir-çelik, demir dışı metalleri işleme sanayi ve kimya endüstrisi; Bakü, Gence ve Mingeçevir'de petrol ve doğal gaz endüstrisi ve yan sanayi, elektrik, makina ve ekipmanları üretim sanayii vardır. Sanayi sektöründe, üretim kapasitesi bir çok alanda yurtiçi talepten fazladır ancak teknoloji yenilenmesine gidilmediğinden mevcut birçok fabrika teorik kapasitesinin altında üretim yapmaktadır.

BDT ülkeleri ile ilişkilerin büyük oranda kesilmesi, bankalararası işlemlerin yürütülmesinde karşılaşılan zorluklar, hammadde fiyatlarının yükselmesi, üretilen malların ihraç edilememesi, yeterli miktarda hammadde ve yardımcı madde ve malzeme temin edilememesi, üretim için ayrılan fonların verimli bir şekilde kullanılamaması, finansman kaynaklarının yetersizliği, döviz darboğazı ve özelleştirmenin yeterli seviyeye ulaşmaması üretimdeki düşüşün temel nedenleridir.

Temel Sanayi Ürünlerinin Üretimi

Ürün Adı	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Buzdolabı (Bin adet)	25	6.8	0.1	3.36	0.62	0.81
Klima (Bin adet)	64	78.8	36.5	9.56	2.3	2.9
Çelik Borular (Bin ton)	9.9	3.1	13.0	3.1	0.11	3.6
Kostik Soda (Bin ton)	36.4	33.2	23.4	21	20.84	n/a
Sülfat Asit (Bin ton)	24.0	31.0	52.5	21.5	24	n/a
İlkin Alümin.(Bin ton)	36.73	0.81	4.7	3.4	1.47	n/a
Armatür (Bin takım)	0.7	0.5	0.6	2.57	74	n/a

Kaynak: Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi kayıtları

Azerbaycan yeraltı kaynakları bakımından çok zengindir. Başlıca kaynakları; kurşun, çinko, bakır, demir cevheri, barit, alünit, kobalt, arsenik, mermer, kireç taşı siyanit, maden tuzu ve kaya tuzudur. Az miktarda altın ve gümüş gibi değerli madenler de bulunmaktadır.

c. Ulaştırma ve Haberleşme

Azerbaycan'ın açık denizlere ulaşan 3 karayolu bağlantısı vardır. Bunlar; Gürcistan üzerinden Karadeniz'e, Rusya üzerinden Karadeniz'e ve İran üzerinden Basra Körfezine ulaşan yollardır. Azerbaycan'ın karayollarının toplam uzunluğu 24.900 km'dir ve bu karayollarının bakıma ihtiyacı bulunmaktadır.

Demiryollarının toplam uzunluğu 2.120 km'dir ve bunun 1.278 km'sinde elektrifikasyon yapılmıştır. Ancak trenlerin ve demiryollarının yenilenmesi ve tamir edilmesi gerekmektedir.

Azerbaycan ve Hazar'a kıyı devletler arasında doğrudan ve düzenli deniz seferleri yapılmaktadır. Ülkenin en büyük limanı Bakü Limanı'dır. Bakü Limanının bakım ve tamire ihtiyacı vardır.

Bakü Bine Hava Limanından eski Sovyet Cumhuriyetleri ve dünyanın bir çok ülkesine uçak seferleri yapılmaktadır. Türk Hava Yolları'nın İstanbul'dan Bakü'ye, Azerbaycan Hava Yolları'nın da Bakü'den Ankara ve İstanbul'a düzenli seferleri vardır.

Ülkede telekomünikasyon altyapısı yeterince gelişmemiştir. Her yüz kişiye düşen telefon sayısı 8.8'dir.

d. Enerji

Azerbaycan'ın en büyük yeraltı zenginliği petroldür. Petrol ve doğalgaz üretimi diğer yeraltı zenginliklerine göre birinci sırada gelmektedir. Petrol 19. yüzyılla birlikte ekonomik hayata girmiştir. Gaz üretimi daha yavaş artmakta, petrol üretimi ise bağımsızlık sonrasında giderek artmaktadır.

1999 yılında, 13.8 milyon ton petrol üretilmiştir (276,800 varil/ gün), bu miktarın büyük bir kısmı (üretimin % 89'u) kıyıdan uzak alanlardan gelmiştir. 2000 yılı Ocak–Mayıs döneminde petrol üretimi yıllık % 7.1 artışla 5.93 milyon tona ulaşmıştır. Bu dönem içerisinde gaz üretimi 2.4 milyar metreküp olmuş ve yıllık % 2.2 düşüş göstermiştir. Devlet Petrol Şirketi (SOCAR) çoğunlukla kıyı alanlarını işletmekte, kıyıdan uzak alanlar ise Azerbaycan Uluslararası İşletim

Şirketinin (AIOC) liderliğindeki konsorsiyumlar tarafından işletilmektedir. AIOC 1997 yılı sonlarında petrol üretimine başlamıştır.

AIOC tarafından işletilen kıyıdan uzak alanlardan elde edilen üretim payı artmaktadır. Ekonomi, yabancı yatırımlarının büyük bir bölümü için AIOC'ye bağlıdır; AIOC 1999 yılında yapılan 510 milyon ABD doları tutarındaki yabancı direkt yatırımın 341 milyon ABD doları tutarındaki bölümüne karşılık gelmektedir. Aralık 1999 ve Mayıs 2000 arasında, devletin AIOC'den elde ettiği gelirin ödendiği Ulusal Petrol Fonu, 75 milyon ABD doları (GSYİH'nin % 1.9'u) kazanmıştır.

2000 yılında petrol üretimi 14 milyon ton, 2001 yılında ise 14.9 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

Rafine petrol ürünleri çıktısı, rafinerilerin yerel petrol üretimine daha fazla girmesiyle, artmaya devam etmektedir. Ürünlerin, BDT ya da İran'a satışı ile ilgili olarak piyasaların geç ödeme yapması sorun teşkil etmektedir. 2000 yılının ilk beş ayı içerisinde Ukrayna'ya 12.9 milyon ABD doları değerinde 65,000 ton mazot satılmış, ancak ödeme olarak yalnızca 4.6 milyon ABD doları alınmıştır. 2000 yılında gönderilmesi gereken 435,000 ton mazotun nakli, kalan 8.3 milyon ABD dolarının ödenmesine kadar askıya alınmıştır. İran'a mazot satışında bir azalma sözkonusudur, bunun nedeni ise İran tarafından verilen düşük fiyat ve yüksek nakliye maliyetleridir.

Azerbaycan tarafından orta ve uzun vade ticari olarak yaşayabilir petrol ihraç boru hatlarının inşa edilerek petrol sektörünün gelişmesine olanak verilmesi gerekmektedir. Bakü'den Karadeniz'deki Novorissiysk limanına ve Bakü'den Gürcistan'daki Supsa limanına iki petrol ihraç boru hattı vardır. Bu iki boru hattı benzer kapasitelere sahiptir ve toplam yaklaşık 230,000 v/g değerinde nakil yapabilmektedir.

Azerbaycan ve Gürcistan Parlamentoları Bakü'den Türk limanı Ceyhan'a bir boru hattının inşası için gerekli yasal çerçeveyi Mayıs ve Haziran ayları içerisinde onaylamışlardır. Bu çerçeve Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye tarafından 18 Kasım 1999 tarihinde imzalanan İstanbul Anlaşmasını; 18 Kasım 1999 tarihinde Azerbaycan, Gürcistan, Kazakistan, Türkiye ve ABD tarafından imzalanan İstanbul Deklarasyonunu ve 09.05.2000 tarihinde imzalanan ve İstanbul anlaşmasını değiştiren protokolü içermektedir. Boru hattının uzunluğu 1.730 km ve petrol akıtma gücü ise 50 milyon ton olacaktır.

Petrol Kaynaklarının İşletilmesi

1994-2000 yılları arasında Azerbaycan'ın uluslararası ilişkileri ve ekonomisi açısından büyük önem taşıyan petrol kaynaklarının ortak işletilmesi amacıyla toplam 21 adet anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmalardan
ABD'nin BMB Oil şirketi ile yapılan "Karabağ-Çerkez-Unbakü" anlaşması iptal edilmiştir.

2000 yılı sonuna kadar imzalanan 21 petrol anlaşmasında 15 farklı ülkeye ait 33 büyük petrol şirketinin ortaklığı bulunmaktadır. Sözkonusu anlaşmalar kapsamında petrol yataklarındaki tahmini petrol rezervi 2-3 milyar ton ve tahmini yatırım miktarı 63 milyar $ civarındadır.

1994-1999 döneminde petrol sektöründe gerçekleşen yabancı yatırımların yıllar itibariyle görünümü aşağıdaki gibidir.

Petrol Sektöründeki Yabancı Yatırımların dağılımı (Milyon Dolar)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	1994/99
AIOC (I.Konsorsiyum)	----	139,8	416,3	632	598,1	341	2.127
Diğer Konsorsiyumlar	22	----	1.1	148,1	296,0	204	671
Toplam	22	139,8	417,4	780,1	894,1	545	2.798

Azerbaycan'da 2005 yılında toplam karbonhidrojen üretimi 41,12 milyon tona ulaşması (27,72 milyon ton petrol ve 13,4 milyar m3 gaz), 2010 yılında ise 66,16 milyon ton karbonihrojen üretimine (48,7 milyon ton petrol ve 17,5 milyar m3) ulaşılması beklenilmektedir.

Enerji üretimi (Milyon ton, ayrıca belirtilmediği takdirde)

Ürün	1995	1996	1997	1998[a]	1999	2000	2001
Toplam Petrol Üretimi	9.2	9.1	9.1	11.4	13.8	14.0	14.9
SOCAR	9.2	9.1	9.1	9.1	9.0	9.0	9.0
AIOC	0	0	0[b]	2.4	4.8	5.0	5.9
Offshore Petrol Üretimi	7.4	7.7	7.5	9.7	12.3	12.5	6.6
Toplam Petrol Üretimi ('000 varil/gün)	184.5	182.5	182.5	229.0	276.8	282.9	146.6
Gaz üretimi(milyar metreküp)	6.6	6.3	6.0	5.6	6.0	5.7	5.6
SOCAR	6.6	6.3	6.0	5.2	5.8	n/a	4.7
AIOC	0.0	0.0	0.0[b]	0.4	0.2	n/a	0.9
Offshore Gaz Üretimi	6.4	6.1	5.7	5.3	5.8	5.4	5.3
Rafine edilmiş petrol	8.9	8.7	8.6	8.3	7.9	8.2	
Mazot	2.2	2.1	2.1	2.0	1.9	2.0	
Benzin	1.0	1.0	1.1	0.6	0.4	0.5	
Fueloil	4.4	4.0	3.8	4.0	3.9	4.0	
Yağ	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.9	
Elektrik (milyar kwh)	17.0	17.0	16.8	18.0	18.1	n/a	
Termik enerji (milyon kcal)	9.9	5.0	3.3	n/a	n/a	n/a	

[a] 1999 Azerbaycan İstatistik Yıllığı [b]AIOC üretime geçtiği 1997 yılında küçük miktarlarda petrol ve doğal gaz üretmiştir.

Kaynak: EIU Azerbaijan Country Profile 2000,2001,2002

e. İnşaat

İnşaat sanayiine ait malzemelerin ve hammaddelerin bol ve ucuz olması ve arz açığının bulunması nedenleriyle inşaat sektörü dış yatırımlar için özendirici bir sektördür. İnşaat malzemeleri açısından en zengin yerler Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti, Dalyar, Hankendi, Masallı, İmişli, Gence ve Bakü'dür.

İnşaat sektörünün GSYİH içindeki payı 1990 yılında % 8.1, 1995'de % 3.7, 1996'da % 9.3, 1997'de % 11.7, 1998'de % 10.5 ve 1999'da %9.4, 2000 yılında % 4.4 olmuştur.

Bu sektörde faaliyet gösteren firmalar arasında Türk şirketleri önemli bir yer almaktadır.

f. Bankacılık

Bankacılık ve merkez bankacılığı konusundaki düzenlemelerle ilgili olarak 7 Ağustos 1992'de "Merkez Bankası Hakkındaki Kanun" ile "Bankalar ve Bankaların Faaliyetleri Hakkındaki Kanun" arka arkaya yürürlüğe girmiştir. İki seviyeli bankacılık sisteminin kurulması amaçlanmıştır; birinci seviyede Merkez Bankası, ikinci seviyede diğer bankalar. Para ve bankacılık sektöründe politikaları belirleme, denetim ve kontrol yetkisi Merkez Bankasına aittir.

Bankacılık kanunu modern anlamdaki tüm bankacılık işlemlerini kapsamına almaktadır, fakat ekonominin tam anlamıyla serbest pazar sistemine geçememiş olması ve banka sisteminin de modern anlamıyla yerleşmemiş olması nedenleriyle, hedeflenenler gerçekleştirilememektedir. 01.01.2000 itibarıyla banka sistemini sağlamlaştırma politikası doğrultusunda bankaların asgari sermayeleri 2.000.000 Dolara çıkarılmıştır. Bu limite çıkamayan bankaların lisansları iptal edilmekte ve özel bankaların sayısı azalmaktadır. Asgari sermaye uygulaması neticesinde 1995 yılında 200'ün üzerinde banka mevcutken bugün bankaların sayısı 2/3 oranında azalmıştır. Ülkedeki 75 bankadan; 11 tanesi yabancı sermayeli ya da yabancı sermaye iştirakli banka, 4 tanesi devlet sermayeli banka ve 60 tanesi ise ticari ve yerli ortaklı bankadır. Faaliyet gösteren bankalardan en önemlisi ve işlem hacmi büyük olanı Beynelhalk Bank'tır.

Yabancı bankalar % 100 yabancı sermaye ile kurulabileceği gibi müşterek müessese, şube veya temsilcilik şeklinde de kurulabilmektedir. Bankalar Kanunu'nda yabancı bankaların toplam sermayesinin sistem içindeki bankaların toplam sermayesinin % 30'undan fazla olamayacağı hükmü yer almaktadır.

Türk sermayeli bankalar Azer-Türk Bank (Ziraat Bankası ortaklığı), Koçbank, Royalbank, CIBank sektördeki önemli bankalar arasındadır.

g. Sigortacılık

Ülkede 62 adet sigorta şirketi bulunmaktadır. Bunların 16'sına bankalar da ortaktır ve 4 adet müşterek sigorta şirketi bulunmaktadır. Sigorta şirketleri için minimum sermaye 200 milyon Manat yani yaklaşık 50.000 ABD Dolarıdır. Sigorta şirketlerinin çoğu küçük ve orta büyüklükteki şirketlerdir. Türk sermayeli şirketler; Günay Anadolu Sigorta, Başak-İnam Sigorta ve CI Sigorta'dır.

h. Enflasyon

Enflasyon 1997 yılındaki rakamlardan aşağı çekilmiş, 1998'de fiyatlar düşmüş ve 1999 Haziran'ındaki mini devalüasyona rağmen, iç talep düşük kaldığından 1999'da da düşmeye devam etmiştir. Yıllık enflasyon 1999'da "% –8.5" (deflasyon) olarak gerçekleşmiştir. Merkez Bankası (ANB) 2000-01 yıllarında enflasyonun anti–enflasyon güvencelerine karşın hafif bir artış göstermesine izin vermiştir.. Enflasyon, 1999 yılının Ocak–Mayıs ayları arasındaki % 0.9 değerinden 2000 yılının Ocak–Mayıs ayları arasında % 1.5'e yükselmiştir. 2000 yıllık enflasyon rakamı 2.2 olarak gerçekleşmiştir, Enflasyonda 2001 yılında görülen düşüdün ardından 2002 de az da olsa bir yükselme görülmüş ve % 2.6 olarak gerçekleşmiştir.

ı. Döviz Kuru

1999'da gerçekleştirilen devalüasyondan sonra, Manatın amortismanını düzeltmek için müdahalede bulunulan bir "kirli dalgalanmadan", döviz kuru ayarlaması amaçlı piyasa mekanizmalarına geçilmiştir. Ocak–Mayıs 2000 döneminde, Manat ABD Dolarına karşı yalnızca %1.5 değer kaybetmiştir. Komşu ülkeler daha yüksek enflasyon oranlarına sahip olduklarından, Manat bu ülke para birimleri karşısında gerçekten değer kazanmıştır. 2000-2001 yıllarında Manat ABD Doları karşısında değer kaybetmiştir. 2002 ve 2003 yıllarında denge sağlanmıştır.

Döviz Kuru (Aksi belirtilmediği takdirde Manat'ın her para birimi cinsinden değeri, yıllık ortalama)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Amerikan Doları	4,301.3	3,985.4	3,869.0	4,121.2	4,475.1	4,447.0	4,893.0
İngiliz Sterlini	6,710.7	6,524.5	6,407.5	6,668.0	6795.2	6,913.2	7837,1
Rus Rublesi	869.96	688.94	398.66	167.39	143.9	158.3	153.94

Kaynak: EIU Azerbaijan Country Profile 2000, 2001, 2002

4.a. Dış Ticaret

1999 yılındaki ticari açık beş yılın en düşük değeri olarak gerçekleşmiştir. Artan petrol ve rafine ürün satışları daha yüksek ihracat kazançları sağlarken, Manatın devalüasyonu, petrol sektörüne yapılan yatırımları yavaşlattığından ithalat maliyetlerinin kesilmesine yardımcı olmuştur. Azerbaycan'ın yabancı petrol konsorsiyumlarının ticari dengesi, artan ihracat ve petrol sektörü için daha az sermaye malı ithalatı yapıldığından, artı değere geçmiştir. 1999 yılı için nihai rakamlar, eski Sovyetler Birliği ile yapılan ticaretten uzaklaşma ve sağlam para piyasalarına kayma eğilimini doğrulamaktadır. BDT'nin, toplam ticaret içindeki payı 1998 yılında % 27.7 iken 1999 yılında bu değer % 22.6, 2000 yılında %13.5 ve 2001'in ilk altı aylık döneminde %7.4 olarak gerçekleşmiştir.

İthalat tarafında ise, BDT ülkeleri ve Rusya'dan yapılan ithalatta görülen azalma daha yavaş olmuştur. Ucuz ruble ile Rusya 1999 yılında Azerbaycan piyasasındaki payını artırmış ve Azerbaycan ithalatındaki payını 1998 yılındaki % 18 değerinden 1999 yılında % 21.9'a çıkarmıştır. Ukrayna gibi diğer BDT ülkelerinden yapılan ithalat düşmüştür. Türkiye'den yapılan

ithalat, toplamda 1998 yılındaki % 20.4'lük değerden 1999 yılında % 13.8'e, 2000 yılında % 6.0'a düşmüştür.

Azerbaycan'da ticaretin güçlendirilmesi için, petrol sektöründe üretimin arttırılmasına, BDT ülkeleri arasındaki ticaretin yeniden canlandırılmasına ve yeni pazarlar oluşturulmasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Bu kapsamda iki ve çok taraflı anlaşmalar imzalanmaktadır.

Azerbaycan'ın büyük ticaret ve cari hesap açıkları, petrol fiyatlarındaki artışlarla kontrol altına alınmaktadır. Ham petrolün fiyatı 1999 yılının ilk üç ayı ve 2000 yılının ilk altı ayı arasında iki kattan fazla artmıştır ve petrol ihraç hacimi de aynı süre içerisinde neredeyse iki katına ulaşmıştır. Ülkenin önemli bir petrol üreticisi ve ihracatçısı olmamasına rağmen, Azerbaycan Uluslararası İşletim Şirketi (AIOC) tarafından yapılan yatırım nedeniyle ihracat hızlı bir şekilde artmaktadır.

2000 yılı sonu itibarıyla Azerbaycan'ın dış ticaret hacmi 2.917.0 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Bu rakamın 1.7744,9 milyon Doları (% 59.8) ihracat, 1.172,1 milyon Doları (% 40.2) ithalattan oluşmuştur. Dış ticaret 572.8 milyon Dolar fazla vermiştir.

Dünya çapında ticari ilişki kurulan ülke sayısı 122'dir. Dış ticaretin % 20.9'u BDT, % 79.1'i diğer ülkelerle yapılmıştır.

2001 yılı ilk 11 aylık dönem içerisinde Azerbaycan'ın dış ticaret dengesi 706,15 milyon ABD Doları olmuştur. Devlet İstatistik Komitesi verilerine göre 2001 yılı Ocak-Ekim ayları arasında Azerbaycan'ın dış ticaret hacmi 3.31 milyar Dolar olmuştur. Dönem içerisinde Azerbaycan 120 ülke ile ticari ilişki kurmuştur. İlk 11 aylık dönem içerisinde ihracatı 2.01 milyar Dolar, ithalatı ise 1.3 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir.

b. İhracat

Ödemeler dengesinde, 1999 yılında toplam ihracat. Petrol sektöründen 383.3 milyon ABD Doları ihracat geliri sağlanmıştır, bu toplam ihracat kazancının % 37.4'üdür ve % 189.3'lük bir artış göstermiştir. Toplam rafine ürün ihracatı ise yıllık %189.5'lik bir artışla 21.7 milyon ABD Doları kazandırmıştır (GSYİH'nin % 8'i). Petrol dışındaki ekonomi daha düşük ihracatlar yapmaya devam etmiştir. Pamuk satışı 1998 yılındaki 47.2 milyon ABD Doları (GSYİH'nin % 1.2'si) değerinden 1999 yılında 21.7 milyon ABD Doları (GSYİH'nin % 0.5'i) değerine düşmüştür ve bu da bağımsızlık sonrasındaki en düşük düzeydir. Makine ve ekipman ihracatı 1998 yılında 41.1 milyon ABD Doları tutarındayken 1999 yılında % 15.6 azalma göstermiş ve 34.7 milyon ABD Dolarına düşmüştür. Azerbaycan'ın endüstri sektörü rekabet gücüne sahip değildir, bu da sermaye mallarının ithalatı artmaya devam ederken ihracatta azalmaya yol açmaktadır.

2000 yılında toplam ihracat 1.7744,9 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir. İhracatın hacmi % 53.2 artmış, bunun % 13.5'i BDT, % 86.5'i diğer ülkelere aittir. İhracatta Petrol ve petrol ürünleri 1.484,9 milyon Dolar ile en önemli yeri almaktadır. 56.5 milyon Dolarlık gıda maddesi, 40.8 milyon Dolarlık tekstil ürünü, 36.2 milyon Dolarlık kimyasal ürünler, 34.8 milyon Dolarlık nakil vasıtası , 32 milyon Dolarlık da metal ve metal ürünü ihraç edilmiştir.

c. İthalat

İthalat maliyetleri 1999'da kontrol altına alınmıştır, fakat yine de dünya standartlarına göre yüksektir. 1999 yılındaki toplam ithalat 1998 yılındaki 1.72 milyar ABD Doları (GSYİH'nin %41.9'u) değerinden % 16.9 düşerek 1.43 milyar ABD Doları (GSYİH'nin % 35.8'i) olmuştur. Yavaşlayan yabancı direkt yatırım (FDI) akışları petrol sektörü ithalatının 1998 yılındaki 355.7 milyon ABD Doları değerinden 1999 yılında 194.9 ABD Doları değerine düşmesine neden olmuştur. Diğer sermaye mallarının ithalatı, özellikle de makine ve ekipman ithalatı, 1998 yılındaki 342.2 milyon ABD Doları değerinden % 34.1'lik artışla 1999 yılında 458.8 milyon ABD Dolarına yükselmiştir. 1999 yılında gıda ithalatı da % 21.3 artmış ve 1998 yılının 171.1 milyon ABD Doları değerinden 1999 yılında 207.5 milyon ABD Dolarına yükselmiştir. Kimyasalların ve demir dışındaki metallerin ithalatı düşmüştür. Ekipman ve makine haricinde, en büyük tek ithalat kalemi Azerbaycan gümrük istatistiklerinin kaydetmediği ithalatlar için yapılan ödemeler dengesi ayarlamasıdır. Bu ithalatlar ya kaçak mallar ya da sınır ötesi alışveriş yapanlarca beyan edilmeyen kişisel ithalatlardır. 1999 yılında bu ithalatlar Azerbaycan'a 399.9 milyon ABD Dolarına (GSYİH'nin % 10'u) mal olmuştur.

2000 yılında toplam ithalat 1.172.1 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir. İthalatın hacmi % 13.1 artmış, bunun % 32'si BDT ülkelerinin (artış % 15.4), % 68'i ise diğer ülkelerin (artış % 12.1) payına düşmüştür. Türkiyeden yapılan ithalat 2000 yılında % 11' e düşmüştür.

d. Azerbaycan'ın ihracatının başlıca mal gruplarına göre dağılımı (%)

Madde Adı	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Gıda malları ve Canlı Hayvanlar	6.0	4.5	7.1	7.7	6.4	3.2
Canlı hayvanlar	0.1	0.2	0.1	0.0	0.06	0.03
Sebzeler	2.3	2.1	2.2	2.7	2.4	1.6
Bitkisel ve Hay. Yağlar	0.0	0.0	0.7	0.3	0.4	0.2
Gıda Mal.İçki,Alkol, Tütün	3.8	3.3	4.3	4.7	3.6	1.4
Madeni ürünler	58.6	66.8	61.7	69.1	78.7	85.1
Petrol ürünleri	58.4	66.4	61.4	68.9	78.6	84.0
Kimyasal ürünler	3.1	3.3	2.3	1.9	2.4	2.0
Plastik ve Plastik Ürünleri	2.1	4.2	2.9	2.0	1.4	1.2
Tekstil ürünleri	19.5	10.7	17.0	9.2	2.8	2.3
Metal ve Metal Mamulleri	2.8	1.0	2.0	2.2	0	1.8
Makinalar ve Elektronik teçhizat	6.2	6.9	4.8	5.5	3.7	1.8
Diğer	1.7	2.6	2.3	2.4	4.6	2.6
Toplam	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Kaynak: T.C.DTM-Bakü Ticaret Müşavirliği 1999, 2000 yılı raporu,

e. Azerbaycan'ın ithalatının başlıca mal gruplarına göre dağılımı (%)

Madde Adı	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Gıda malları ve Canlı Hayvanlar	41.5	39.7	22.8	16.3	2.0	18.9
Hayvanve hayvansal ürünler	11.1	10.8	4.2	2.9	2.6	2.7
Sebzeler	7.7	14.1	10.9	9.0	11.2	10.2
Bitkisel ve Hay. Yağlar	8.2	2.5	0.8	0.5	1.2	1.0
Gıda Mal.içki,Alkol,Tütün	14.5	12.4	6.9	3.9	5.0	5.0
Madeni Ürünler	15.1	6.8	12.3	7.9	8.6	9.8
Petrol Ürünleri	13.2	4.5	10.0	5.9	6.3	4.9
Kimya sanayii ürünleri	9.2	6.4	7.0	7.4	5.6	7.2
Plastik ve Plastik Mamulleri	1.7	3.1	2.9	2.2	1.7	1.9
Kağıt ve kağıt mamulleri	2.3	3.6	3.4	1.5	0.9	1.6
Metaller ve Metal Mamulleri	6.3	9.0	13.8	12.0	10.7	10.5
Makina Ekipman ve teçhizat	12.4	19.2	21.3	32.3	33.1	31.0
Nakliye araçları-kara,hava,deniz	5.5	4.4	6.3	8.1	8.7	8.5
Diğer	6.0	7.9	10.3	12.2	10.7	5.7
Toplam	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Kaynak: T.C.DTM-Bakü Ticaret Müşavirliği 1999 , 2000 yılı raporu,

f. İhracat Yapılan Başlıca Ülkeler

İhracat (toplamda %)[a]

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001 (ilk 6 ay)
BDT Ülkeleri toplamı	**44.7**	**46.0**	**48.4**	**38.3**	**22.7**	**13.5**	**7.4**
Rusya	15.7	17.6	23.1	17.5	8.9	5.6	2.6
Gürcistan	7.1	14.5	17.1	12.7	7.7	4.3	3.4
Ukrayna	5.3	3.5	4.1	2.0	2.6	1.4	n/a
Türkmenistan	11.1	5.4	1.1	2.3	1.0	0.5	n/a
Kazakistan	3.2	2.4	1.1	1.7	0.4	0.4	n/a
BDT Dışındaki Ülkeler Toplamı	**55.3**	**54.0**	**51.6**	**61.7**	**77.3**	**86.5**	**92.5**
İtalya	4.2	1.6	4.02	7.4	33.7	43.7	59.9
Fransa	n/a	0.1	0.0	1.9	6.3	11.8	5.4
Türkiye	4.2	6.2	5.3	22.4	7.4	6.0	2.5
ABD	0.2	0.3	0.3	2.3	3.2	0.5	n/a
İran	29.2	35.8	24.3	7.3	2.4	0.5	n/a

[a]Rakamlar Gümrüklerden alınan verilerdir ve ödemeler dengesi hesabında kullanılanlardan farklıdır. Sebebi batılı petrol konsorsiyumları tarafından yapılan işlemlerin tam anlamıyla hesaba katılmamasıdır.
Kaynak: EIU Azerbaijan Country Profile 2000, 2001

g. İthalat Yapılan Başlıca Ülkeler

İthalat (toplamda %)[a]

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
BDT Ülkeleri toplamı	**34.2**	**35.4**	**44.2**	**37.6**	**31.4**	**32.0**
Rusya	13.2	16.5	19.1	18.0	21.9	21.3
Ukrayna	5.0	9.8	10.8	8.6	3.7	3.1
Kazakistan	2.6	2.0	3.7	4.1	2.4	4.9
Gürcistan	2.8	2.9	4.6	2.3	0.9	0.9
Türkmenistan	7.7	1.5	3.2	2.4	1.2	0.8
BDT Dışındaki Ülkeler Toplamı	**65.8**	**64.6**	**55.8**	**62.4**	**68.6**	**68.0**
Türkiye	21.0	22.5	22.6	20.4	13.8	11.0
ABD	2.0	1.8	2.8	3.7	8.0	8.9
İngiltere	1.4	1.5	1.8	6.4	6.5	5.0
Japonya	0.2	0.3	0.1	0.0	5.4	1.4
İran	12.0	6.9	6.1	4.0	4.6	4.8
Almanya	6.6	8.0	4.9	4.3	4.5	5.8
BAE	10.3	11.3	5.3	4.2	1.2	1.7

[a]Rakamlar Gümrüklerden alınan verilerdir ve ödemeler dengesi hesabında kullanılanlardan farklıdır. Sebebi batılı petrol konsorsiyumları tarafından yapılan işlemlerin tam anlamıyla hesaba katılmamasıdır.
Kaynak: EIU Azerbaijan Country Profile 2000, 2001

III. ÖZELLEŞTİRME VE ÜLKEYE YABANCI SERMAYE GİRİŞİ

1. Özelleştirme

Özelleştirme çalışmaları Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak 1992'de kurulan Devlet Emlak Komitesi tarafından yürütülmektedir. Bu çalışmaların hukuki dayanağı Ocak 1993'de çıkarılan ve 27 maddeden oluşan "Devlet Mülkiyetinin Özelleştirilmesi Kanunu"dur.

Özelleştirmeye alıcı olarak katılabilenler; özelleştirilecek tesisin çalışanları, ülke vatandaşları, devlet müessesi-birliği ve işletmesi olmayan hukuki şahıslar, sermayesinin % 25'inden fazlası devlete ait olmayan tüzel kişiler, yabancı özel ve tüzel kişiler olarak belirlenmiştir. Özelleştirilemeyecek kuruluş ve sektörler; petrol, doğal gaz, sanatsal mekanlar ve madenlerdir.

Cumhurbaşkanının 8 Şubat 1997 tarihli fermanı uyarınca yurtdışında bastırılarak ülkeye getirilen 8 milyon adet Devlet Özelleştirme Payı'ndan (Çek) 7.183.803 adedi A.C. vatandaşlarına ücretsiz dağıtılmıştır. A.C. vatandaşları ve yabancılar özelleştirmeye bu çeklerle katılabilmektedirler.

Özelleştirme progamına göre özelleştirilecek tesis ve müesseseler küçük, orta ve büyük olarak 3 gruba ayrılmıştır. Küçük müesseselerin % 15'i çalışanlarına parasız verilmekte, % 85'i ise paralı açık arttırma ile satılmaktadır. Orta ve büyük müesseseler ise önce Anonim Şirket statüsüne dönüştürülmekte, sonra özelleştirilmektedir ve bu şirketler; hisselerinin en az % 50'si çek açık artırmaları ile, % 15'i müessese çalışanlarına çek karşılığında, %10'u paralı açık artırma ve kalan % 25'inin ise devlet tarafından kapalı yatırım fonuna verilmesi ile özelleştirilmektedir.

Birinci Özelleştirme Programı 1995-1998 yıllarını kapsamaktadır, İkinci Özelleştirme Programı 10.08.2000 tarihinde Cumhurbaşkanınca tasdik edilmiştir. İlk Programda küçük işletmelerin özelleştirilmesiyle elde edilen tecrübeden yararlanılarak, ikinci özelleştirmede orta ve iri ölçekli müesseselerin özelleştirilmesinde ortaya çıkacak problemlerin giderilmesine çalışıldığı görülmektedir. Özelleştirmeden 2000 yılında 8.5 milyon Dolar ve 1996-2000 Eylül ayına kadar toplam 109 milyon Dolar gelir elde edilmiştir.

2. Doğrudan Yabancı Sermaye

Ekonomik iyileşme daha çok petrol sektörüne yapılan doğrudan yabancı yatırımın (FDI) sonucu olarak son derece yüksek düzeyde sermaye yatırımı ile desteklenmiştir. 1999 yılında, sermaye yatırımı petrol alanlarındaki daha düşük yabancı yatırım, iki arama konsorsiyumunun kapanması ve Azerbaycan Uluslararası İşletim Şirketi'nin (AIOC) ilk işinin sona ermesi nedeniyle % 3 oranında düşmüştür2000 yılının ilk çeyreğinde, sermaye yatırımı yeniden artmıştır, ancak bu artış belirgin olmamış, yalnızca yıllık olarak %2.4 artış gösterip 911 milyar manat seviyesine (208 milyon ABD Doları, GSYİH'nin % 21.7'si) ulaşmıştır. Yatırım büyümesinin hızı 1999 yılının ilk çeyreğinde, %9 olduğu zamana göre yıllık olarak daha düşüktür. FDI ve borç iç akışları biçimindeki yabancı yatırım ilk çeyrekte yıllık % 28 düşüş gösterip 419.9 milyar Manat'a (95.4 milyon ABD Doları; GSYİH'nın %10'u) karşılık gelmiştir. Devlet işletmeleri yatırımın 318.4 milyar Manatını (GSYİH'nın % 7.6'sı) ve yerli özel yatırımcılar da 172.7 milyar Manatını (GSYİH'nin % 4.1'i) karşılamıştır.

2000 yılında petrol ve gaz alanındaki yatırım payı yıllık olarak büyük ölçüde düşmüştür. Yatırımın diğer temel alıcıları endüstriyel yarı işleme kuruluşları olmuş ve aynı dönemde yıllık büyük artış göstererek GSYİH'nin % 2.8'ini gerçekleştirmiştir.

2000 yılında toplam 1.052 milyon Dolarlık yatırım yapılmıştır. Yabancı sermaye miktarı 536.4 milyon Dolardır ve toplam yatırımların % 51'ine tekabül etmektedir.

Azerbaycan'a 1994-2000 yılları arasında 5.2 milyar Dolarlık yabancı sermaye girişi olmuştur, bu rakamın 3.4 milyar Doları petrol, 1.8 milyar Doları petrol dışı sektörlere aittir.

Azerbaycan'a 1994-1999 yılları arasındaki yabancı sermaye girişi (Milyon Dolar)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	Toplam
Petrol Sektörü	22	140	471	780	894	545	2.798
Petrol Dışı Sektörler	128	78	123	375	536	392	1.632
TOPLAM	150	218	540	1.155	430	937	4.430

Kaynak: T.C.DTM-Bakü Ticaret Müşavirliği 1999 yılı raporu,

Yabancı Sermayenin Ülkelere göre dağılımı (Milyon Dolar)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	Toplam
Ülkeler							
Türkiye	40	52	73	188	204	103	660
ABD	3	61	208	383	416	166	1,237
İngiltere	6	28	81	184	210	163	672
Almanya	1	1	4	27	38	7	78
Rusya	3	15	44	85	82	47	276
İtalya	--	--	--	13	15	38	66
Japonya	2	5	17	42	67	13	146
Norveç	1	12	35	69	95	63	275
Suudi Arabistan	2	2	7	12	15	6	44
BAE	--	1	2	8	16	8	35
İsviçre	1	1	4	20	20	15	61
İran	0.6	1	1	9	41	24	76
Diğer Ülkeler	90	39	64	101	194	240	728
TOPLAM	**120.6**	**217**	**540**	**1.155**	**1.430**	**937**	**4.430**

Kaynak: T.C.DTM-Bakü Ticaret Müşavirliği 1999 yılı raporu,

IV. TÜRKİYE - AZERBAYCAN İLİŞKİLERİ

Ekonomik İlişkiler

Azerbaycan'la ikili ekonomik ve ticari ilişkilerimizin geliştirilmesi yönünde çeşitli tarihlerde bir çok protokol ve anlaşma imzalanmıştır. Bunlar arasında yatırımcılarımız açısından önem taşıyan "Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Hakkında Anlaşma" ve "Türkiye ile Azerbaycan Arasında Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması"dır. Bu anlaşmalardan ilki 31 Temmuz 1996 tarihinden itibaren, diğeri ise 1 Ocak 1998 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Geçiş döneminde olan ve yatırıma ihtiyacı bulunan Azerbaycan'a Türk sermayesinin katkısı önemli boyutlardadır.

Azerbaycan'ın Türkiye ile Dış Ticareti

Azerbaycan'ın 2000 yılında da en fazla ithalat yaptığı 2.ülke Türkiye olmuştur. 2000 yılında toplam ithalatının % 11'ini, toplam ihracatının ise % 6'sını Türkiye ile gerçekleştirmiştir.

1991 yılından itibaren gelişen siyasi ve ekonomik ilişkilere paralel olarak artan dış ticaret hacmimiz ülkemiz lehine fazla vermektedir. Ancak, 1998 yılında yaşanan Rusya krizi sonrası Ruble'nin devalüe edilmesinin de etkisi ile Rus malları Azerbaycan pazarında mutlak fiyat avantajı sağlamış ve halkın gelir seviyesinin de düşük olması sebebiyle fiyatı, talebi belirleyici en önemli kriter haline getirmiştir. Bu gelişmelerin sonucu olarak, ülkemizden gelen mallara olan talep azalmıştır. Bu durum, Azerbaycan'da iş yapan işadamlarımızı da doğrudan etkilemiştir. 1999 yılında Azerbaycan ile olan ticaretimizde geçmiş yıllara göre düşme görülmüştür. 1996, 1997 ve 1998 yıllarında en fazla ithalatın yapıldığı ülke Türkiye iken, 1999 ve 2000 yıllarında Rusya'dan sonra ikinci sırada yer almıştır. İhracatımızın düşmesinde önemli etkenlerden biri de müteaahhit firmalarımızın üstlenmiş oldukları taahhüt işlerinin büyük ölçüde tamamlanmış olması ve yeni büyük projelerin başlamamasıdır. 2001 ve 2002 yıllarında ihracatımı zyeniden artmaya başlamıştır.

1992-2000 yılları arasında Türkiye ile Dış Ticareti (Milyon $)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
İthalatı	216.8	179.7	220.1	142.4	128.4	148.1	156.1
İhracatı	39.7	41.3	135.8	69.0	104.9	67.3	83.3
Denge	-177.1	-138.4	- 84.3	-73.4	-23.5	-80.785	-72

Kaynak: T.C.DTM-Bakü T.Müş. 1999, 2000 yılları raporları, Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi yayınları

Azerbaycan'dan İthal Ettiğimiz Başlıca Mallar

Dizel yakıtı, pamuk, ham petrol, polietilen, deri, alkollü içecekler, ham alüminyum, benzin.

Azerbaycan'a İhraç Ettiğimiz Başlıca Mallar

Buğday unu, eczacılık ürünleri, sentetik deterjanlar, elektrik enerjisi, binek otomobilleri, akümülatör, otomobil lastikleri, mobilya, inşaat malzemeleri, duvar kağıtları, sıhhi tesisat malzemeleri, tekstil sanayi için makina ve teçhizat, deri giyim eşyası, kozmetik ürünleri, trikotaj ürünleri, lastik ve plastikten mamul eşya, televizyon, buzdolabı vs., cam kaplar, alüminyum profil, adi metallerden eşya, ağaç imali için makinalar, telekomünikasyon teçhizatı, kablolar, elektrik malzemeleri, kırtasiye malzemeleri, hazır giysiler, margarin, buğday, zeytinyağı, ayçiçek yağı, tereyağı, soya yağı, gıda sanayi için makina ve teçhizat, çay, konserve, salça, dondurma, sebze (patates ve soğan), yumurta ve tavuk eti, maden suyu, alkolsüz içkiler, bira, makarna, küp ve toz şeker, çikolata ve şekerleme ürünleri, meyva suları, peynir, bisküvi.

Azerbaycan'da Mevcut Türk Yatırımcıları

Azerbaycan bir çok avantajları ile Türk İşadamları tarafından yatırım ve ticari faaliyet göstermek açılarından tercih edilen bir ülkedir. Bu itibarla bir çok Türk şirketi Azerbaycan'da müşterek müessese kurmuşlar, şube veya temsilcilik açmışlardır.

Azerbaycan'da Kurulu Türk Şirketlerinin Sayısı ve Statülerine Göre Dağılımı

Statüsü	1991-1995	1996	1997	1998	1999	2000	Toplam
Müşterek Müessese	394	72	78	67	33	16	660
%100 Türk Sermayeli Şirket	176	65	116	126	42	36	561
Temsilcilikler	29	8	21	23	17	8	106
TOPLAM	**599**	**145**	**215**	**216**	**92**	**60**	**1.327**

Kaynak: T.C.DTM-Bakü Ticaret Müşavirliği 1999, 2000 yılı raporu,

Değişik alanlarda faaliyet gösteren Türk firmalarının büyük bir kısmı ticaret yapmakta veya küçük ve orta ölçekli yatırımı tercih etmektedir. Bu firmaların faaliyet alanları; petrol, telekomünikasyon, bankacılık ve sigortacılık, gıda malları imalatı, eğitim, basın-yayın, tekstil ve konfeksiyon, taşımacılık, otomotiv, orman ürünleri, demir-çelik, demir dışı metaller, inşaat malzemeleri ve müteahhitlik hizmetleri gibi sektörlerdedir.

Türk şirketleri, Azerbaycan'ın serbest piyasa ekonomisine geçişinde, doğrudan ve dolaylı olarak, tecrübeleriyle önemli rol oynamaktadırlar. 2000 yılı sonu itibariyle % 100 Türk sermayeli, müşterek müesssese, şube veya temsilcilik olarak yaklaşık 1.327 adet Türk şirketi, Azerbaycan'da resmi kuruluş işlemlerini yaparak tüzel kişilik kazanmıştır. Bu şirketlerden önemli bir bölümü faaliyetlerini devam ettirememektedirler. Azerbaycan'da halen değişik sektörlerde toplam 600 civarında Türk şirketi faaliyet göstermektedir. Türk firmalarının Azerbaycan'da gerçekleştirdikleri yatırımların miktarının 1,5 milyar $ civarında olduğu tahmin edilmekte ve yaklaşık 30.000 kişi istihdam edilmektedir.

Ülkede petrol dışı yabancı sermaye yatırımlarında Türkiye birinci sırada yer almaktadır. Azerbaycan'ın sahip olduğu rezervleri işletmek amacı ile bugüne kadar oluşturduğu yirmi adet uluslararası konsorsiyumun dördünde TPAO pay sahibidir (Azeri-Çırak-Güneşli sahasında % 6.75, Şah Denizi Sahasında % 9, Kürdaşı Sahasında %5 ve Araz-Alov-Şark Sahasında %10-Offshore). Ayrıca, iki özel Türk şirketinin (PET Holding ve Atilla Doğan İnş Ltd.) Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi (SOCAR) ile oluşturdukları müşterek müesseseler karada petrol çıkarmaktadırlar (Mişovdağ ve Hilli Babazanan sahaları).
Azerbaycan'da irili ufaklı 50'den fazla Türk Müteahhitlik firmasının üstlenmiş olduğu toplam taahhüt miktarı yaklaşık 650 milyon Dolardır. Bakü Uluslararası Havalimanı ve A.C. Merkez Bankası binası gibi önemli prestij binalarının yer aldığı işlerin büyük kısmı başarıyla tamamlanarak teslim edilmiştir. Bu sektörde yaklaşık 3000 kişi istihdam edilmekte olup, bunların % 70'i Azeri vatandaşıdır.

Bankacılık sektöründe faaliyet gösteren Türk sermayeli 5 banka ve 3 sigorta şirketi bulunmaktadır.

EKONOMİK VE TİCARİ FAALİYETLERİ DÜZENLEYEN MEVZUAT

1. Yabancı Girişimcilik Mevzuatı

Azerbaycan Cumhuriyeti Yabancı Sermaye Kanunu

İşbu Kanun Azerbaycan'a yabancı sermaye yatırımının hukuki ve ekonomik ilkelerini belirlemektedir. Kanun yabancı maddi ve mali kaynaklardan iyi sonuçlar sağlayabilecek şekilde faydalanmaya, modern donatım ve teknolojinin Azerbaycan'a aktarılmasına yöneliktir ve yabancı yatırımcıların haklarını garanti eder.

I. BÖLÜM
GENEL İLKELER

MADDE 1: Yabancı Sermaye
Azerbaycan'da yabancı sermaye ile ilgili tüm konular işbu Kanun, diğer Kanunlar ve Azerbaycan Cumhuriyeti'nin imzalamış bulunduğu uluslararası anlaşmalara göre yürütülür.

MADDE 2: Yabancı Yatırımcılar
Azerbaycan Cumhuriyeti'nde yabancı yatırımcılar;
a) Yabancı tüzel kişiler
b) Yabancı ülke vatandaşları, uyrukluğu bulunmayan kişiler ve yabancı ülkelerde oturan Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşları (ikamet ettikleri ülkelerde işadamları olarak sicil ve kayıt yaptırdıkları halde)
c) Yabancı devletler
d) Uluslararası kuruluşlar olabilir.

MADDE 3: Yabancı Sermaye ve Yatırım Şirketleri
Yabancı işadamlarının gelir sağlamak amacıyla çeşitli faaliyet alanlarına yaptıkları yatırımlar menkul, menkul hakları, maddi olmayan fikir ürünleri ve diğer haklar şeklinde olabilir.

Yabancı yatırımcılar Azerbaycan'a şu koşullar altında yatırım yapabilirler:*
a) Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşları ve tüzel kişileriyle ortak tesis ve şirket kurabilirler.*
b) Yabancı işadamları kendi tesisini kurabilirler.
c) Tesisler, emlak, bina, yapılar, hisse, değerli kağıtlar ve Azerbaycan yasalarına uygun olarak diğer malları alabilirler.
d) Arsa ve diğer doğal kaynakları kullanabilir ve emlak sahibi olabilirler.
e) Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşları ve tüzel kişileriyle yatırım şekillerini öngören yasaya uygun anlaşmalar yapabilirler.

MADDE 4: Yabancı Yatırımcıların Özelleştirmeye Katılması
Yabancı yatırımcılar Azerbaycan Cumhuriyeti yasalarında belirtilmiş ilke ve koşullar altında devlet, belediye tesislerine yatırımı tamamlanmamış yapıların özelleştirilmesine katılabilirler.

MADDE 5: Yabancı Yatırımın Yasal Yönü

Yabancı yatırımcıların yasal hakları Azerbaycan vatandaşları ve tüzel kişileri (işbu Kanun'la öngörülen yasaklar hariç)(temin edilmiş emlak hakları, yatırım alanları) için sağlanmış koşullardan az olamaz. Ancak ekonominin geliştirilmesi tercih edilen iş koşullarında veya bazı bölgelerde Azerbaycan Cumhuriyeti yasalarınca yabancı yatırımcılar için ek vergi kolaylıkları ve diğer teşvikler verilebilir.

MADDE 6: Faaliyet alanları
Yabancı yatırımı bulunan firmalar Azerbaycan Cumhuriyeti yasalarınca yasaklanmış olanlar hariç tüm alanlarda faaliyet gösterebilirler. Yabancı yatırımı bulunan firmalar Azerbaycan Bakanlar Kurulu'nun belirlediği listeye alınmış dallarda yalnız lisans almak suretiyle faaliyet gösterebilirler.

MADDE 7: Yabancı Yatırımın Sınırlandırılması
Milli savunma, Milli güvenlik bakımından Azerbaycan Cumhuriyeti yasalarınca yabancı yatırımı bulunan firmaların faaliyetinin sınırlandığı veya yasak edildiği bölgeler belirlenebilir.

MADDE 8: Yatırımcılığın Koordine Edilmesi
Yabancı yatırımın Azerbaycan'a çekilmesi faydalı hale getirilmesi projesi ve uygulanması, yatırımcılığın kontrol edilmesi, yabancı yatırımcılara ve yabancı yatırımı bulunan tesislere yardım edilmesi Azerbaycan Bakanlar Kurulu'nca yapılır.

II. BÖLÜM
YABANCI YATIRIMA DEVLET GARANTİSİ

MADDE 9: Yabancı Yatırımın Hukuki Garantisi
Azerbaycan'da yabancı yatırımın tam hukuki garantisi işbu Kanun, diğer kanunlar ve Azerbaycan Cumhuriyeti'nin imzaladığı uluslararası anlaşmalarla garanti edilir.

MADDE 10: Yasaların Değişmesiyle İlgili Garanti
Yatırımdan sonra yürürlüğe giren Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu yatırımı, yatırımcıyı olumsuz etkiliyorsa, bu durumda yabancı yatırımcı 10 yıl eski kanunlara göre faaliyetini devam ettirir. Kanunda yapılmış değişiklik Azerbaycan Cumhuriyeti'nin savunma, milli güvenlik, milli barış, çevrenin korunması, vergi, kredi ve finansman ile moral ve halkın sağlık durumuyla ilgiliyse adıgeçen hüküm geçersizdir.

MADDE 11: Millileştirme ve İstimlak Garantisi
Azerbaycan'da yabancı yatırım Azerbaycan Cumhuriyeti devleti ve halkına zarar verdiği özel durumlar haricinde millileştirilemez ve istimlak edilemez.

Millileştirme kararları ancak Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi'nce verilebilir. Yabancı yatırım doğal afet, kaza, salgın hastalık ve diğer olağanüstü nitelikli olaylar hariç istimlak edilemez. İstimlak kararı Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu kararı ile alınabilir. Millileştirme ve istimlak kararı alınırsa yatırım bedeli sahibine acilen ödenir.

MADDE 12: Yabancı Yatırımcıya Tazminat Verilmesi ve Zararın Ödenmesi

Millileştirme veya istimlak kararı alındığı zaman yabancı yatırımcıya verilecek tazminat yatırımın gerçek bedeli üzerinden ödenmelidir. Tazminat döviz olarak verilir ve talep üzerine yabancı bankalara da havale edilebilir. Yabancı yatırımcılar Azerbaycan yasalarına aykırı hareket eden devlet makamları veya yetkililerin ihmali sonucunda gördükleri zararın ve kar kayıplarının tazminini talep etme hakkına sahiptirler.

MADDE 13: Yatırımcılık Faaliyetine Son Verilmesi İle İlgili Garanti
Yabancı yatırımcı yatırım faaliyetine son verildiği zaman hakettiği yatırım için tazminat ve diğer ilgili gelirlerini gerçek değeriyle para veya mal şeklinde alma hakkına sahiptir.

MADDE 14: Gelir veya Para Giderlerinin Dövizle Transfer Edilme Garantisi
Yabancı yatırımcılar gelir veya para girdilerini ve yasal yatırımcılık faaliyeti sayesinde aldığı döviz gelirini ilgili vergileri ödedikten sonra dış bankalara transfer edebilir.

MADDE 15: Gelirin Kullanılabilme Garantisi
Yabancı yatırımcılar Azerbaycan'da sağladıkları gelirle yeniden yatırım yapabilir, Azerbaycan Bankalarına yatırabilir, Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Bankası'nın belirlediği kur ve koşullarla döviz alabilir.

III: BÖLÜM
YABANCI YATIRIMLI TESİSLERİN KURULMASI VE FAALİYETLERİ

MADDE 16:Yabancı Yatırımlı Tesisler
Yabancı yatırımlı tesisler anonim şirket, limited şirket veya Azerbaycan yasalarına aykırı olmayan diğer ortaklıklar veya kurumlar şeklinde kurulabilir.

Azerbaycan'da yabancı yatırımcıların ortaklığıyla şirketler, tesisler, yabancı yatırımcının kendi tesisi, yabancı tüzel kişiliğin büroları ve temsilciliği kurulabilir. Ortak tesisler ve yabancı yatırımcıların tesisleri Azerbaycan Cumhuriyeti tüzel kişileridir. Yabancı yatırımlı tesislerin kurulma ilkeleri Azerbaycan Cumhuriyeti yasalarınca düzenlenir. Yabancı yatırımlı bankanın kurulması Azerbaycan Cumhuriyeti'nin banka ve bankacılık kanunlarına uygun olarak gerçekleştirilir.

MADDE 17: Eksper Raporu
Yabancı yatırımlı tesislerin kurucuları adıgeçen tesisler kurulduğu zaman Azerbaycan Cumhuriyeti yasalarına uygun olarak belirtilmiş durum ve koşullarda sıhhi eksper ve çevre korumasıyla ilgili raporlar almalıdırlar. Yabancı yatırımlı tesislerin faaliyeti süresince ve adıgeçen tesislerin faaliyetine son verildiği zaman böyle raporların alınması zorunludur. Doğal kaynakların işletmeye açılması büyük tesislerin kurulması veya rekonstrüksyonu gerçekleştirildiği zaman ayrıca fizibilite ile ilgili eksper raporunun bulunması zorunludur.

MADDE 18: Devlet Sicil ve Kaydı
Yabancı yatırımlı tesislerin ilgili devlet makamlarınca sicil ve kaydı yapılır. Tesis belgelerinin hazırlanması, sicil ve kayıt yöntemleri Azerbaycan Bakanlar Kurulunca belirlenir. Yabancı

yatırımlı tesislerin kaydı yapıldığı anda adıgeçen tesis tüzel kişi sayılır. Kayıt yapan makamlarca sicil ve kaydın yapılması basında yayınlanır. Adıgeçen tesisin kaydı yapıldıktan sonra yabancı yatırımla ilgili olan devlet makamında sicili yapılır. Yabancı sermayeli tesisin kaydının yapılması yalnız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin adıgeçen tesisin kurulması ile ilgili kanununun çiğnenmesi belgelerin uygun olmaması veya öngörülen faaliyet alanının Azerbaycan Cumhuriyeti yasalarınca yasaklanmış olması halinde reddedilebilir. Tesisin kayıt yapılması reddedildikten sonra Azerbaycan Cumhuriyeti mahkemelerine başvurulabilir.

MADDE 19: Şube, Büro ve Temsilcilik
Yabancı yatırımlı tesisler Azerbaycan ve ilgili yabancı ülke kanunlarına uygun olarak Azerbaycan'da veya üçüncü ülkede tüzel kişi haklarına sahip şube, büro ve temsilcilik kurabilirler.

MADDE 20: Tesislerin Birleşmesi
Yabancı yatırımlı tesisler Azerbaycan Cumhuriyeti yasalarına uygun olarak anonim şirket ve konsorsiyumlar kurabilirler. Bu tesisler bu tesisler daha önce kurulmuş tesislere de ortak olabilirler.

MADDE 21: Ortak Şirkete Tarafların Yatırımı
Ortak şirkete tarafların sermaye yatırımının miktarı, yatırım süresi, yatırma koşulları ve yatırımın değerlendirilmesi tesis ana sözleşmesinde yazılır. Ortak tesisin sermaye payı olarak konulan menkullerin değeri tarafların anlaşmasına bağlıdır. Kaydın yapılmasını müteakip bir yılda taraflarca ana sözleşmede belirtilmiş sermayenin % 50'sinin ödendiği belgelerle ispat edilmezse adıgeçen tesisin kaydını yapan makam kayıt ve tesisin sicilini iptal eder. İlgili bilgiler basında yayınlanır.

MADDE 22: İhtiyat Akçesi Fonu
Yabancı yatırımlı tesisler yaklaşık sermayesinin % 25'i kadar ihtiyat fonu kurar. İhtiyat Fonu yıllık ayırmalar sayesinde oluşturulur. Ayırmaların miktarı ve para birimini tesis serbest olarak belirler.

MADDE 23: Malın Satışı ve Azerbaycan'a Mal Getirilmesi
Yabancı yatırımlı tesisler ürettiği malın (verilen hizmet ve benzeri) fiyatını belirleme, iç piyasada satış koşullarını ve alıcıları seçmek hakkına sahiptir.

MADDE 24: Azerbaycan'da Dövizle Açılan Hesaplar
Yabancı yatırımlı tesislerin döviz kullanması banka havaleleri Azerbaycan Cumhuriyeti'nin dövizle ilgili kanununa göre yapılır.

MADDE 25: İhracat ve İthalat
Yabancı yatırımcıya ait tesisler ve sermayesinin % 30'dan fazlasını yabancı yatırımın oluşturduğu tesisler ürettiği malı (verdiği hizmeti) lisans almadan dış ülkeye çıkartabilir. Yabancı yatırımlı tesisler çalışma için gerekli malı lisans almadan ithal edebilme hakkına sahiptir. Yabancı yatırımlı tesislerin üretiminden alıkonulacak mallar Azerbaycan Bakanlar Kurulunca belirlenebilir. Yabancı yatırımlı tesislerin kendi üretimi olan malların ihracatından sağlanan gelir kendilerine aittir.

MADDE 26: Gümrük Vergisi
Ortak şirketin veya yabancı yatırımcıya ait şirketin sermaye payı olarak getireceği mallar Azerbaycan'a getirildiği zaman Gümrük Vergisi ve İthalat Vergisinden muaftır. Yabancı yatırımlı tesislerin yabancı personelince kendi ihtiyaçlarını karşılamak için getirdikleri mallar Gümrük Vergisinden muaftır.

MADDE 27: Sigorta
Azerbaycan Cumhuriyeti kanunlarınca yabancı yatırımlı tesislerin emlakının ve oluşacak risklerin sigortası öngörülmediği halde (zorunlu değilse) yalnız onların isteği üzerine sigorta yapılabilir.

MADDE 28: Vergi
Yabancı yatırımcılar Azerbaycan Cumhuriyeti yasalarınca belirlenmiş vergileri öderler.

MADDE 29: Vergi Açısından Yabancı Yatırımlı Tesislerin Faaliyetinin Kontrolü
İlgili kurumlarca vergileri belirlemek amacıyla yabancı yatırımcı tesislerin mali ve ticari faaliyetleri denetlenebilir. Kanunla görevlendirilmiş Azerbaycan Cumhuriyeti mali ve diğer devlet makamları adıgeçen tesisleri icabında yetkileri çerçevesinde faaliyetin belli alanlarını denetleyebilir. Vergi daireleri ve diğer kurumların ticari sırrın gizliliğini temin etmeleri zorunludur.

MADDE 30: Muhasebe
Yabancı yatırımlı tesisler muhasebelerini Azerbaycan Cumhuriyeti'nde yürürlükte olan hükümlere göre tutabilecekleri gibi, istekleri üzerine kendi ülkelerinde yürütülmekte olan hükümlere göre tutabilirler.

MADDE 31: Taahhütlerin Garantisi
Yabancı yatırımlı tesisler taahhütlerini istikrazi emlaklarıyla garanti edebilirler. Bina yapımı, donatım ve diğer emlak hakları ve topraktan yararlanma hakları taahhüdün garanti edilmesi için kullanılabilir.

MADDE 32: Maddi Olmayan Fikir Ürünleri ve Diğer Haklar
Maddi olmayan fikir hakları ile ilgili yabancı yatırımlı tesislerin haklarının savunulması ve uygulanması konusu (know-how, ticari sır v.b.) Azerbaycan kanunlarına uygun olarak gerçekleştirilir.

MADDE 33: Sözleşmeler
Üretim ve mal münasebetleri bir arada ise alma, çıkarma, dinlenme, ücret, garanti ve tazminat konuları yabancı yatırımlı tesisler toplu ve ferdi sözleşmelerle düzenlenirler. Ücret, yıllık izin yabancı personelin emekli maaşı yabancı yatırımlı tesislerde ferdi sözleşmelerle çözüme bağlanır. Personel dövizle aldığı ücreti vergi ödedikten sonra yabancı bankaya havale edebilir.

MADDE 34: Sosyal Sigorta ve Sosyal Teminat
Yabancı yatırımlı tesis personelinin sosyal sigortası ve sosyal teminatı (yabancı personelin emekli maaşı hariç) Azerbaycan kanunlarına göre düzenlenir. Yabancı yatırımlı tesisler yabancı personelin vatandaşı bulunduğu ülkenin hükümlerine uyulmakla emekli maaş fonuna dövizle

kesinti yapar. Tesisler personelin devlet sigortası fonuna ve yerel personelin emekli maaş fonuna Azerbaycan'da bulunan tesisler için belirlenmiş miktarlarda primler yatırır.

MADDE 35: Tasfiye Etme
Yabancı yatırımlı tesisler Azerbaycan yasalarına uygun olarak tasfiye edilebilirler. Tesisin aktiviteleri tesis tasfiye edildiği zaman gerçek değeri gözönünde bulundurularak vergiye tabi tutulur.

IV.BÖLÜM
YABANCI YATIRIMCILARCA DEĞERLİ KAĞITLARIN ALINMASI

MADDE 36: Devletin Değerli Kağıtlarının Alınması
Yabancı yatırımcıların devletin değerli kağıtlarını alması Azerbaycan yasalarınca belirlenmiş koşullar altında olabilir.

MADDE 37: Yabancı Yatırımcılarca Tesislerin Hisse, Ortaklık ve Değerli Kağıtlarının Alınması
Yabancı yatırımcılar Azerbaycan yasalarının belirlediği koşullar altında Azerbaycan'da bulunan tesislerin hisse, ortaklık ve diğer değerli kağıtlarını alabilirler.

V.BÖLÜM
YABANCI YATIRIMCILARIN TOPRAKTAN YARARLANMA VE DİĞER MALLARA SAHİP OLMA HAKKI

MADDE 38: Toprak ve Diğer Doğal Kaynaklardan Yararlanma Hakkı
Yabancı yatırımlı tesislere ve diğer yabancı yatırımcılara topraktan yararlanma, kiralama hakkının ve diğer doğal kaynaklardan yararlanma, kiralama hakkının tanınması Azerbaycan Cumhuriyet Toprak Kanunu ve diğer kanunlarla düzenlenir.

MADDE 39: Kiralama
Emlakın yabancı yatırımlı tesis ve yabancı yatırımcılara kiraya verilmesi kira sahibiyle kiracı arasındaki sözleşme ve Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ilgili kanununa uygun olarak yürütülür.

MADDE 40: İmtiyaz Anlaşmaları
Yabancı yatırımcılara doğal kaynaklar etüd işleri araştırma çalışmaları ve işletilmesi haklarının tanınması Azerbaycan Bakanlar Kurulunun imzaladığı Azerbaycan Cumhuriyeti Yüksek Sovyetinin onayladığı imtiyaz anlaşmalarınca çözüme bağlanır. İmtiyazlı anlaşmalarda değişiklik (anlaşmada öngörülmüyorsa) yapılamaz.

VI. BÖLÜM
SERBEST EKONOMİK BÖLGELERDE YABANCI YATIRIMI

MADDE 41: Serbest Bölgelerde Yabancı Yatırımlı Tesisler ve Yabancı Yatırımcıların Faaliyetleri
Azerbaycan'da serbest ekonomik bölgeler yabancı yatırımlı tesisler ve yabancı yatırımcılar için kolaylıkların sağlandığı bölgedir. Serbest ekonomik bölgelerin meydana getirilmesi burada

yabancı yatırımlı tesislerin ve yabancı yatırımcıların kayıt koşulları Azerbaycan Cumhuriyeti Serbest Ekonomik Bölgeler Kanunu'yla belirlenir.

VII. BÖLÜM

MADDE 42:Anlaşmazlıkların Çözümlenmesi
Yabancı yatırımcılar ve yabancı yatırımlı tesislerle Azerbaycan Cumhuriyeti devlet makamları tesisler, kamu kuruluşları ve diğer tüzel kişiler arasında çıkan anlaşmazlıklar yabancı yatırımcı tesislerin üyeleri arasında, yabancı yatırımlı tesisler ararsında çıkan anlaşmazlıklar Azerbaycan Mahkemelerinde veya tarafların mutabakatı üzerine hakem mahkemesinde veya üçüncü bir ülkede ya da Azerbaycan yasalarında öngörüldüğü halde üretimle ilgili anlaşmazlıkların çözüldüğü makamlarca çözüme bağlanır.

MADDE 43: Uluslararası Anlaşmalar
Azerbaycan'ın imzaladığı uluslararası anlaşmalarda işbu kanunda bulunan maddelerden farklı maddeler olduğu halde uluslararası anlaşmalar tercih edilir.

*07.04.1992 ve 05.11.1996 tarihli değişiklikler ve ilaveler işlenmiştir.

Azerbaycan'da müşterek müessese, müstakil şirket kurmak, temsilcilik veya şube açmak için A.C. Adalet Bakanlığı'na takdim olunacak belgeler

A. Yabancı Yatırımcı Gerçek Kişi ise:
1. Ticari faaliyet gösterdiğine dair belge (2 adet)*
2. İkametgah adresi (2 adet)*
3. Şirket tüzüğü (Azerbaycan'da hazırlanacak, 5 adet)
4. Pasaportun fotokopisi (2 adet)
5. Noter tasdikli dilekçe (Azerbaycan'da hazırlanacak)
6. Kayıt için gerekli meblağın yatırıldığına dair makbuz
7. Müessesenin Azerbaycan'daki adresi
8. Mühür ve kaşe örneği (2 adet)

Not: Yabancı yatırımcı vekaletname ile kendi adına şirket kuruluşu için başka şahıslara yetki verebilir. Ancak, yetki verilen şahıs, kimliğini ve açık adresini belirten belgeleri Adalet Bakanlığına sunmalıdır.

B. Yabancı Yatırımcı Tüzel Kişi ise:
1. Oda sicil kayıt belgesi (2 adet)*
2. Banka hesabı hakkında bilgiler (2 adet)*
3. Şirket tüzüğü (Kuruluş Ticaret Sicil Gazetesi, 2 adet)*
4. Müessesenin kuruluşuna dair karar (2 adet)
5. Müessesenin adresi
6. Şirket tüzüğü (Azerbaycan'da hazırlanacak, 5 adet)
7. Kayıt için gerekli meblağın yatırıldığına dair makbuz
8. Kurucunun Azerbaycan'daki adresi

9. Mühür ve kaşe örneği (2 adet)

(*) işaretli belgelerin Azerbaycan'ın Türkiye'deki Büyükelçiliği veya Konsolosluğu tarafından tasdik olunması gerekmektedir.

2. Vergi Mevzuatı

Azerbaycan dışa açık ekonomik büyüme modelini benimsemiş ve dış ticaretin serbestleştirilmesi ve genişletilmesi amacıyla pazar ekonomisinin taleplerine cevap vermesine yönelik olarak dış ticaret mevzuatında düzenlemeler yapmaktadır. Dış ticaret işlemleri; 24.06.1997 tarihinde onaylanan Cumhurbaşkanı Fermanı, Katma Değer Vergisi'nden Muaf Olan Malların Listesi hakkında 61 No'lu Karar ve Gümrük Vergilerinin Oranları hakkında 27 Şubat 1999 tarih ve 25 No'lu Karar çerçevesinde yürütülmektedir.

İhracat İşlemleri:

Ülke sınırları içerisinde üretilen veya ithal edildikten sonra yeni bir üretim sürecine sokularak mamul hale getirilen malların ihracı gerçek ve tüzel kişiler tarafından serbestçe yapılabilmektedir.

Bakanlar Kurulu tarafından yapılan veya ilgili devlet organlarından izin alınarak gerçekleştirilen ihracat işlemleri dışında kalan bütün diğer malların ihracı Gümrük Organlarına beyan edilerek gerçekleştirilmektedir.

Kredili ihracat işlemlerinde ihracatı yapan şirketin devlet şirketi veya en az %50'si devlete ait olan şirketler olması halinde, anlaşmaların mutlaka Ticaret Bakanlığı'na kaydedilmesi gerekmektedir. Diğer hallerde kredili ihracın Gümrük Organlarına önceden beyan edilerek gerçekleştirilebilmektedir.

Devlet kuruluşlarında üretilmiş malların ihracı ancak, üretimi gerçekleştirenlere ürün bedelleri tam olarak ödendikten sonra mümkün olabilmektedir.

Yeniden ihracat işlemlerinde (Reeksport) ihracat işlemleri ile ilgili yapılan anlaşmalar Azerbaycan Cumhuriyeti'nin uluslararası yükümlülükleri gereğince belirtilen durumlarda Ticaret Bakanlığı'ndan kayıttan geçirilmesi, diğer hallerde ise Gümrük Organlarına beyan edilmesi ile gerçekleşmektedir.

Konsinye ticaretinde süre, malların Gümrük Organlarına beyan edildiği günden itibaren en fazla 180 gündür. Satıştan elde edilen hasılat, malların satışından itibaren 10 iş günü içerisinde Azerbaycan Cumhuriyeti'ndeki banka hesabına yatırılmalıdır.

Geçici ihraç amacıyla gönderilen mallar Gümrük Vergileri ödenmek şartıyla gönderildikleri ülkelerde satılabilir. Aksi taktirde mallar 30 gün içerisinde tekrar geri getirilmelidir.

İthalat İşlemleri:

Gerçek ve tüzel kişiler tarafından kendi dövizleri ile konsinye veya devlet garantisine bağlı olmayan krediler hesabına yapılan ithalat işlemleri ile ilgili yapılmış anlaşmalar (Bakanlar Kurulu tarafından yapılan ve ilgili devlet organlarından izin veya lisans alınarak gerçekleştirilen ithal işlemleri hariç) Gümrük Organlarına beyan edilmek suretiyle gerçekleştirilmektedir.

Gerçek ve tüzel kişiler tarafından ithal edilen malların gümrük değerlerinin kontrolü yapılmakta olup, bu işleri Gümrük Organları yapmaktadır.

Bazı stratejik malların ithalatı (silah, barut, patlayıcı maddeler vs.) Bakanlar Kurulu'nun izni ile gerçekleştirilmektedir.

Barter yoluyla yapılan dış ticaret işlemlerinde, eşdeğer malların gönderilmesi ve teslim süresi en fazla 90 gündür. Mallar gönderilmediği takdirde mal bedeli mukavelede belirtilen döviz cinsi ile 10 iş günü içinde alacaklının banka hesabına yatırılmalıdır. Ayrıca, barter işlemleri Ticaret Bakanlığı'nın iznine tabidir.

Geçici kabul işlemlerinde, ihracat ve ithalat işlemlerini yapan devlet müessesesi ise Ticaret Bakanlığı'ndan izin alınarak, gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılması halinde ise Gümrük Organlarına beyan edildikten sonra gerçekleştirilir.

Ayrıca, kuralların Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenmesi kaydıyla Ticaret Bakanlığı'nın izni ile sınır ticareti yapılabilmektedir.

İhraç edilen malların bedelinin önceden ödenmiş olması veya gayri kabili rücu akreditif yolu ile veyahut yetkili bankaların teminatının bulunması gerekmektedir. Mallar ülke dışına çıkarılırken bu üç yöntemden birinin mutlaka yapılmış olduğunun Gümrük Organlarına tevsiki gerekmektedir.

3. Gümrük Mevzuatı

Azerbaycan'a ithalat esnasında mal guruplarına göre %0, % 5 ve % 15 olarak Gümrük Vergisi uygulanmaktadır.

Azerbaycan Devleti Gümrük Organları tarafından asgari ithal fiyatı belirlenerek, bu fiyatın altında beyan edilen mallara belirlenmiş fiyatlar üzerinden Gümrük Vergisi uygulanabilmektedir. Bu yetki Gümrük Kanununda düzenlenmiştir.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin BDT ülkelerinden yaptığı ithalat işlemlerinde KDV alınmamaktadır. Üçüncü ülkelerden yapılan ithalat işlemlerinde ise % 0, % 5 ve % 20 KDV oranları (mal gruplarına göre) uygulanmaktadır.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin "Tüketici Haklarının Korunması Hakkında" Kanunu gereğince uygunluk sertifikası (Standart Belgesi) olmayan ürünlerin satışı ve kullanılması yasaktır. Azerbaycan'a yabancı ülkelerden malların ithalatının yapılabilmesi için milli sertifika belgelerine uygun olarak, malların standart belgesi ve deneme protokollarının Azerdevletstandarda takdim olunması ve bu malların milli sertifikalaştırma sisteminde testlerinin yapılması gerekmektedir.

Ancak, ithal edilen mallarda BDT Ülkeleri'nin standart kurumları ile TSE tarafından verilen standart belgeleri geçerli olarak kabul edilmektedir. TSE ile Azerdövletstandard arasında yapılan anlaşma dolayısı ile Türkiye'den TSE belgesi ile gelen mallar diğer ülke mallarına göre avantajlı konumdadır.

Türk Eximbank ile İlişkiler

Türk Eximbank tarafından Azerbaycan Cumhuriyetine açılan 250 Milyon ABD Dolarlık krediden 91.7 milyon ABD Dolarlık kısmı kullanılmıştır. İhracatın finansmanına yönelik 100 milyon ABD Dolarlık kredinin yanısıra, 150 milyon ABD Dolarlık proje kredisi çerçevesinde; elektrikli ev aletleri tesisi, ekmek fırınları ve havaalanı renovasyonu finanse edilmiştir. Geri ödeme problemleri nedeniyle 08.08.1996 tarihinde toplam 74.8 milyon ABD Dolarlık Borç Erteleme Anlaşması imzalanmıştır. İmzalanan hükümetlerarası protokol gereği, 48.7 milyon ABD Dolarlık tutar devlet borcuna dönüştürülmüş olup, halen geri ödeme problemleri sürdüğünden, bakiye 29.3 Dolarlık tutarın yeniden ertelenmesine ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

Ayrıca Türk Eximbank tarafından Nahçıvan'a 19.63 milyon dolarlık kredi açılmış ve kullandırılmıştır.

T.C.
BAŞBAKANLIK
TÜRK İŞBİRLİĞİ VE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

NAHÇIVAN ÖZERK CUMHURİYETİ

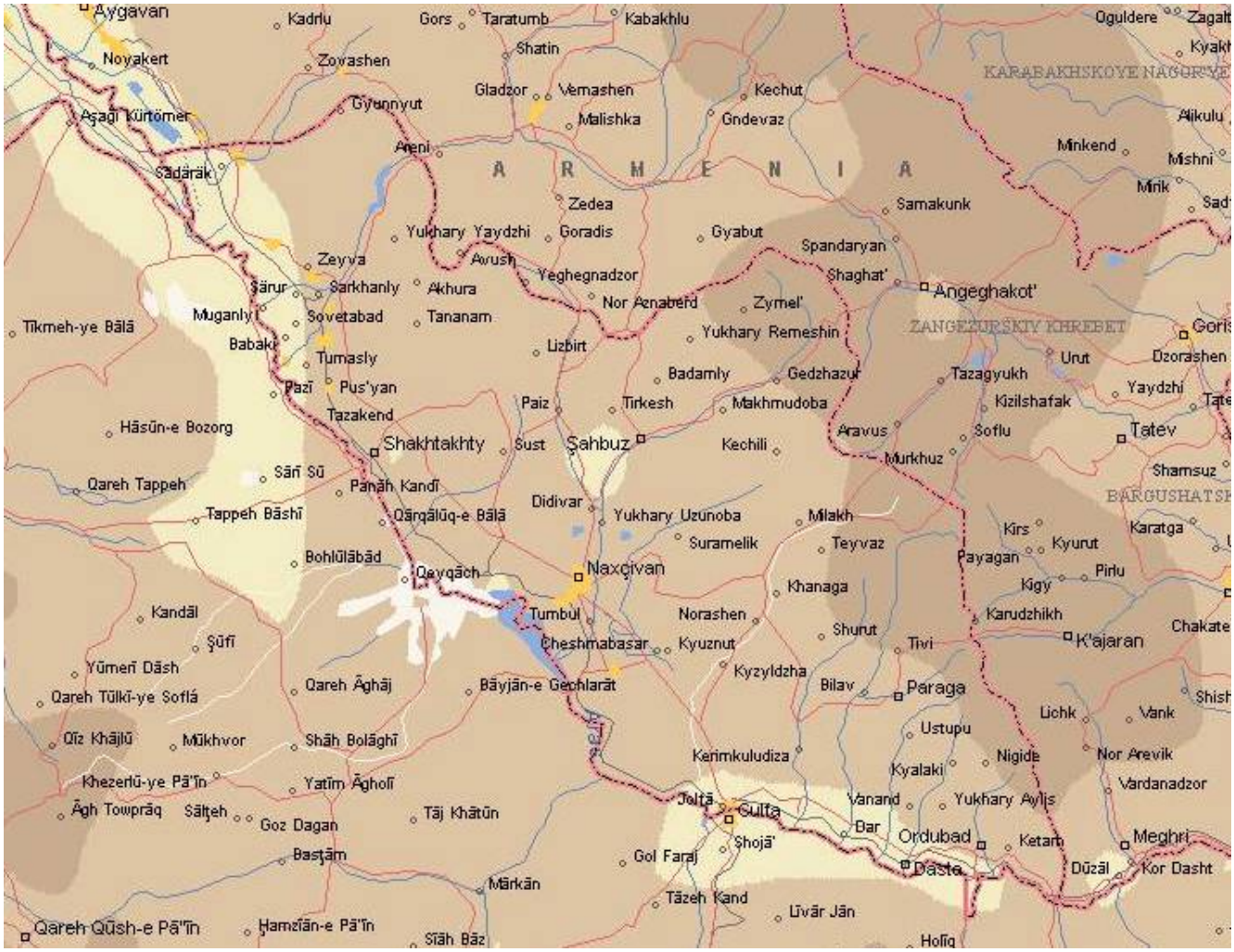

NAHÇIVAN ÖZERK CUMHURİYETİ

I. EKONOMİK YAPI VE TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER

Resmi Adı	: Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti
Yönetim Şekli	: Dışişlerinde Azerbaycan'a bağlı, içişlerinde Özerk
Yüzölçümü	: 5.500 km^2
Nüfus	: 354.000
Nüfus Artış Hızı	: % 1
GSYİH	: 80,8 Milyon Dolar
Kişi Başına Gelir	: 226 Dolar
Ortalama işçi Ücreti	: 25 Dolar/Ay
GSMH'nin Dağılımı	:
Tarım	:% 76
Sanayi	:% 16
Hizmetler	:% 8
Enflasyon Oranı	:% 40
Para Birimi	: Manat, 1 ABD Doları: 4.550 (Ekim 2000)
İhracat	: 1.6 Milyon Dolar
İthalat	: 36.7 Milyon Dolar
Temel İhraç Ürünleri	: Maden Suyu, Hurda Demir, Şeker Pancarı
Temel İthal Ürünleri	: Çeşitli Gıda ve Sanayi Ürünleri
Başlıca Üretim Maddeleri	:
Elektrik Enerjisi	: 55.4 bin kwh
Küçükbaş Hayvan	: 387 bin adet
Büyükbaş Hayvan	: 62 bin adet
Patates	: 11 bin ton
Sebze	: 26 bin ton
Meyve	: 26 bin ton

II. COĞRAFİ VE DEMOGRAFİK YAPI

Yaklaşık 5.500 km^2 yüzölçümüne sahip olan NÖC'nin nüfusu 350.000 civarındadır. NÖC, Nahçıvan şehri (63.00) ile buna bağlı 6 ilçeden oluşmaktadır. (Şerur:10.700, Sederek:12.000, Babek:71.300, Şahbuz:20.300, Culfa:35.900, Ordubat:40.600). Son yıllarda yaşanan göç hareketleri neticesinde Nahçıvan'ın nüfusunda azalma olduğu gözlenmektedir.

Nüfusunun % 28'i şehir merkezlerinde yaşayan Nahçıvan'da 228 ilk ve orta öğretim okulu, 5 meslek lisesi ve 2 üniversite bulunmaktadır. 1999 yılı itibarıyle toplam öğrenci sayısı 80.000 olarak tespit edilmiştir. Nahçıvan'da 235 Türk, Türkiye'de ise 200 Nahçıvan'lı yüksek öğrenim öğrencisi bulunmaktadır.

Arazi yapısı dağlık bir nitelik gösteren Nahçıvan'da ovaların toplam araziye oranı % 20, ormanların oranı ise % 2 civarındadır.

Azerbaycan'a bağlı olmakla birlikte, bu ülkeyle fiziki bağlantısı olmayan NÖC, Türk Cumhuriyetleri arasında Türkiye ile fiziki bağlantısı bulunan tek toprak parçasıdır. Türkiye ile Nahçıvan arasında 11 km'lik bir sınır bulunmaktadır. Nahçıvan şehir merkezi ile Iğdır ilimiz arasındaki uzaklık ise 160 km olup, iki şehir karayolu ile birbirlerine bağlanmıştır. İki ülke arasındaki ulaşım ve ticari ilişkiler Dilucu Kapısından gerçekleştirilmektedir.

III. SİYASİ YAPI

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin (NÖC) statüsü 12 Kasım 1995 tarihinde halk oylaması ile kabul edilen Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası'nın 9. Bölümünde düzenlenmiştir. Buna göre; NÖC içişlerinde özerk, savunma ve dış politikasında ise Azerbaycan'a bağımlı bir statüye sahiptir. Yasama organı 45 üyeli Ali Meclis'ten, yürütme organı ise Bakanlar Kurulu'ndan oluşan Nahçıvan'da yargı görevi bağımsız mahkemelerce ifa edilmektedir.

NÖC, Türkiye'nin de taraf olduğu 1921 Moskova ve Kars Andlaşmaları uyarınca Özerk Statüsü devam etmek kaydıyla Azerbaycan'a bırakılmıştır. Bu çerçevede, Türkiye de NÖC'nin statüsünün devamında dolaylı olarak bir güvence unsuru haline gelmiştir. Türkiye'nin orta ve uzun vadeli stratejisinde çok önemli bir yere sahip olan NÖC ile Azerbaycan arasında fiziki bir bağlantı bulunmamaktadır.

VI.MUHTEMEL YATIRIM VE TİCARET ALANLARI

Tarım Sektörü:
-Meyve-sebze kurutma -işleme tesisleri,
-Şarap ve su şişeleme tesisleri,
-Tütün üretim ve işlenmesi,
-Çikolata ve şekerleme tesislerinin kurulması,
-Entegre et tesislerinin kurulması,
-Süt ve süt mamulleri üretim ve işleme tesislerinin kurulması,
-Havyar ve balıkçılık tesislerinin kurulması,
-Gıda maddelerinin üretim ve pazarlaması,

Sanayi Sektörü:
-Maden üretim ve işlenmesi,
-Pamuk ve yün işleme tesislerinin kurulması,
-Plastik maddelerle ilgili üretim tesislerinin kurulması,
-Sentetik deterjan, sabun, şampuan vb. tüketim malları üretimi,
-Güneş kollektörü, alüminyum levha ve diğer mamuller üretimi,
-El dokuma halıcılığının modern hale getirilmesi,
-Elektronik ev aletleri, radyo ve televizyon üretimi,
-Dijital telefon istasyonları ve ekipmanlarının üretimi
-Demir çelik mamulleri üretim tesislerinin kurulması,
-Konfeksiyon imalatı,
-Deri giyim ve ayakkabı imalatı,
-Tarım alet ve makinalarının imali,
-Otomobil, kamyon vs. taşıma araçlarının üretim ve pazarlaması,

İnşaat Sektörü:
-Sıhhi tesisat ve seramik malzemeler üretimi,
-Çimento ve diğer inşaat malzemeleri üretimi,
-İş merkezleri ve oteller kompleksinin inşaası ve işletilmesi,
-Hastane ve polikliniklerin kurulması,
-Un değirmenlerinin kurulması,
-Yem fabrikası inşaası

7. PRATİK BİLGİLER

-Azerbaycan'la Türkiye arasında yaklaşık +2 saat fark vardır.
-Hava sıcaklıkları Türkiye ile paralellik göstermektedir. Kış aylarında -15 ile 5 derece, yaz aylarında ise 25-35 derece arasında seyretmektedir.)
-Azerbaycan hizmet pasaportu ve hususi pasaportu olan T.C. vatandaşlarına vize uygulamamaktadır. Turist pasaportu sahiplerinin ise vize almaları gerekmektedir.

Resmi Tatil Günleri

1 Ocak	:Yeni yıl	**26 Haziran**	:Silahlı Kuvvetler Günü
20 Ocak	:Şehitleri Anma Günü	**18 Ekim**	:Devlet Bağımsızlık Günü
8 Mart	:Uluslararası Kadınlar Günü	**12 Kasım**	:Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasa Günü
21 Mart	:Nevruz Bayramı	**17 Kasım**	:Milli Uyanış(Ulusal Diriliş) Günü
9 Mayıs	:Faşizm Üzerinde Zafer Günü	**31 Aralık**	:Dünya Azerbaycanlılarının Birlik Günü
28 Mayıs	:Cumhuriyet Bayramı	**1 gün**	:Ramazan Bayramı
15 Haziran	:Azerbaycan Halkının Kurtuluş Günü	**1 gün**	:Kurban Bayramı

Bakü'deki Oteller

Otelin Adı	**Adresi**	**Telefon**	**Fiyat**
Respublika	İstiklaliyet Cad, 15	92 54 75	
The Crescent Beach	Salyan Karayolu	97 44 77	
Apşeron	Azadlık Meydanı, 674	98 72 09	Oda 30-40$, Suit 120-50$
Azerbaycan	Azadlık Meydanı, 1	98 90 04	Oda 50 $, Suit 70-150 $
Bakü	Fikret Amirov Cad, 9	98 82 06	Oda 20 $, Suit 40 $
Caspian	Rikhard Zorge Cad,8	93 18 90	Oda 110-170 $
Grand Hotel Europe	Tiflis Cad. No:1	90 70 90	
Hyatt Regency	Bakikhanov Cad., 1	98 12 34	240-900 $
Park Hyatt	İzmir Cad, 1033	90 12 34	
Radisson SAS Plaza Hotel	Nizami Cad, 340	98 24 02	
Inturist	Neftçiler Meydanı, 63	92 63 06	Oda 80 $, Suit 120 $
Cenup	Azerbaycan Meydanı, 31	93 14 16	
Tayara	Bine Havaalanı	24 38 64	Oda 3-4 $

Azerbaycan Cumhuriyeti Gümrük Kapıları

Gümrükler	**Telefonlar**
Astara (Karayolu)	(295) 3 19 80–3 11 50
Bakü Gümrük	43 95 88-98 04 38
Bakü Limanı	93 97 84
Balaken (Karayolu)	(219) 2 18 39
Bine (Havayolu)	97 26 00
Bilesuvar (Karayolu)	(259) 3 34 69
Culfa (Karayolu)	(23 66) 6 00 30–6 10 00
Gence (Havayolu)	(22) 56 05 78-56 14 46
Haçmaz(Karayolu)	(272) 3 34 40–3 23 71
Nahçıvan (Karayolu)	(236) 5 75 27–5 75 29
Tovuz (Karayolu)	(89 531) 5 30 10-6 62 24

Yararlı Adresler:

T.C. Bakü Büyükelçiliği
Hagani Cad. No: 27 Bakü-Azerbaycan
Tel: (00-99-412) 98 81 33-35
Faks: (00-99-412) 98 83 49

T.C. Nahçıvan Başkonsolosluğu
Tel: (0099136) 57330
Faks: (0099136) 57349

TİKA Bakü Program Koordinatörlüğü
Hükümet Evi Kat: 8 No: 841 Bakü-Azerbaycan
Tel ve Faks: (00-99-412) 93 64 24

Ticaret Müşavirliği
28 May Cad. No:2/4 Bakü-Azerbaycan
Tel: (00-99-412) 98 96 19
Faks: (00-99-412) 98 87 74

Ekonomi Müşavirliği
Azatlık Cad. No: 3/28 Bakü-Azerbaycan
Tel: (00-99-412) 98 94 60
Faks: (00-99-412) 98 65 96

Maliye Müşavirliği
Azatlık Cad. No:3/28 Bakü-Azerbaycan
Tel: (00-99-412) 98 91 08
Faks: (00-99-412) 93 75 26

Eğitim Müşavirliği
Köhne İskrovski Cad. No: 77 Bakü-Azerbaycan
Tel: (00-99-412) 98 83 39–98 83 92
Faks: (00-99-412) 98 91 07

Din Hizmetleri Müşavirliği
Şehitlik Camii İçerisi Bakü-Azerbaycan
Tel: (00-99-412) 92 98 53-92 99 75
Faks: (00-99-412) 92 96 91

Türk Standartları Enstitüsü
Merdanov Kardeşleri Cad. No:124 Bakü-Azerbaycan
Tel: (00-99-412) 40 03 96
Faks: (00-99-412) 40 03 96

TPAO

Şövket Alekperova Cad. No:7/9 Bakü-Azerbaycan
Tel: (00-99-412) 92 95 26–92 24 85
Faks: (00-99-412) 98 14 35

Türk Havayolları
Hüsü Hacıyev Cad. No:11 Bakü-Azerbaycan
Tel: (00-99-412) 94 25 05-94 19 43
Faks: (00-99-412) 98 00 47

Azer-Türk Bank
İslam Seferli Cad. No: 5 Bakü-Azerbaycan
Tel: (00-99-412) 95 34 25
Faks: (00-99-412) 98 37 02

TÜSİAB-Azerbaycan Türk Sanayici ve İşadamları Beynelhalk Cemiyeti
Cafer Cabbarlı Cad. No: 40 Kat:7 Bakü-Azerbaycan
Tel: (00-99-412) 97 15 86-87
Faks: (00-99-412) 97 17 13

Azerbaycan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği
Cemal Nadir Sok.No: 20 Çankaya/Ankara
Tel: (00 90 312) 441 26 20-441 25 21
Faks: (00-99-312) 441 26 00

Azerbaycan Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosluğu
Altzeren Sok. No: 13 1.Levent-İstanbul
Tel: (00 90 212) 279 54 00
Faks: (00-99-212) 284 95 79

8. YARARLANILAN KAYNAKLAR

-Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Komitesi Yayınları,
-EIU Azerbaijan Country Profile 2000,
-EIU Azerbaijan Country Report July 2000,
-EIU Azerbaijan Country Report April 2000,
-EIU Azerbaijan Country Report 1st Quarter 2000
-T.C.DTM-Bakü Ticaret Müşavirliği 1999 Yılı raporu,
-T.C.DTM-Bakü Ticaret Müşavirliği Azerbaycan'da Şirketler Hukuku, Nisan 2000,
-DPT Özel İhtisas Komisyonu Raporu-528
-TİKA Yayınları
-TÜSİAB Yayınları

- Azerbaycan Bayrağı

- Azerbaycan Devlet Forsu

- Azerbaycan Haritası
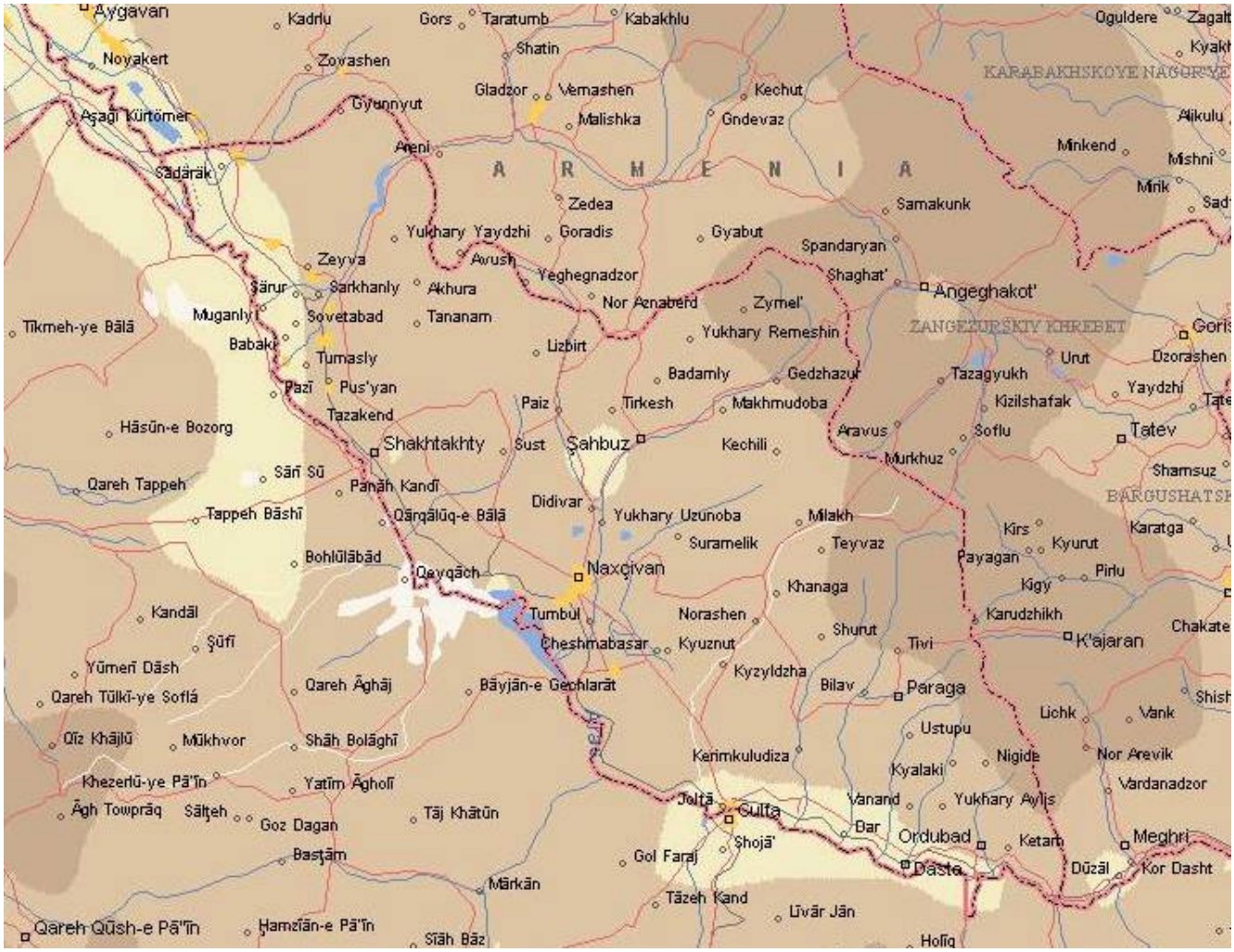
- Nahçıvan Haritası